

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Projevy agrese u fotbalových diváků

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Vladimír Janák, CSc.

Vypracoval:

Martin Dýšek

srpen 2011

Abstrakt:

Bakalářská práce „Projevy agrese u fotbalových diváků“ se týká analyzování projevů agrese českých fanoušků fotbalových družstev, která působí v Gambrinus lize.

Cílem práce je monitorovat tuto scénu a snažit se navrhnout možná opatření a způsoby vedoucí ke zlepšení bezpečnosti na stadionech, zjistit, z čeho rizikové situace vznikají a vyvodit možné závěry, jak jim do budoucna předcházet.

Bakalářská práce má dvě části. První teoretická část je práce zaměřena na získání poznatků a definování pojmů, které souvisí s lepším pochopením daného problému. Dále pak na charakterizování samotného prostředí okolo fotbalových klubů, se zaměřením hlavně na české kluby s nejpočetnější diváckou základnou.

Praktická část je věnována sběru informací, jejich následné analýze a porovnání jednotlivých dosažených výsledků, na základě kterých se autor snaží navrhnout zdokonalení současných možností v oblasti bezpečnosti. Při výzkumu je využito metody pozorování, rozhovoru, popisné a komparativní analýzy.

Klíčová slova: agrese, násilí na stadionech, sportovní divák, fotbalový fanoušek, ultras, hooligans, pozorování

Abstract:

Bachelor work „Aggressive behaviour of football spectators“ concerns analyzing aggression Czech fans of football teams, which plays in the Gambrinus League. The aim is to monitor the scene and try to suggest possible measures and ways to improve security at stadiums, find out where risk situations come of and draw possible conclusions to prevent them in the future.

Bachelor work have two parts. The first part is theoretical and its focused on the obtaining of knowledge and definition of terms related to a better understanding of the problem. Further, to characterize the environment around football clubs, focusing mainly on the Czech clubs with the largest audience base.

The practical part is devoted to collecting information, its subsequent analysis and comparison of achieved results. On the basis of this results the author tries to suggest improvements of the current options in the security field. The research methods are observation, interview, descriptive and comparative analysis.

Key words: aggression, violence in stadiums, a sport spectator, a football fan, ultras, hooligans, an observation

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracoval samostatně a použil jsem pouze literaturu uvedenou v seznamu bibliografické citace.

V Praze 20. 8. 2011

Martin Dýšek

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat PhDr. Vladimíru Janákovi CSc. za odborné vedení práce, za praktické rady a za možnost využít jeho zkušenosti.

Svoluji k zapůjčení své diplomové práce ke studijním účelům.

Prosím, aby byla vedena přesná evidence vypůjčovatelů, kteří musejí pramen převzaté literatury řádně citovat.

Jméno a příjmení: Číslo obč. průkazu: Datum vypůjčení: Poznámka:

Obsah

1. Úvod	9
2. Teoretická východiska	12
2.1 Agrese	12
2.1.1 Příčiny vzniku agrese	12
2.1.2 Divácká agrese	13
2.1.3 Projevy agrese	15
2.2 Účastníci fotbalových zápasů	16
2.2.1 Základní dělení	16
2.2.2 Návštěvníci tribun k sezení	18
2.2.3 Návštěvníci kotlů a sektorů pro vlajkonoše	20
2.3 Z historie fotbalového chuligánství	23
2.3.1 Největší fotbalové tragédie	24
2.3.2 Historie fotbalového chuligánství v ČR	27
3. Cíle a úkoly práce	30
4. Metodologie	31
4.1 Úvod	31
4.2 Zdroje dat	31
4.2.1 Primární zdroje dat	31
4.2.2 Sekundární data	31
4.3 Metody sběru dat	32
4.3.1 Pozorování	32
4.3.2 Rozhovor	33
4.3.3 Analýza - popisná a komparativní	34
4.4 Výzkumný soubor	34
4.4.1 SK Slavia Praha	34
4.4.2 AC Sparta Praha	34
4.4.3 FC Baník Ostrava	35

5. Výzkum	36
6. Diskuze	53
7. Závěr	57
8. Využitá literatura	59
9. Přílohy	63

1. ÚVOD:

Sport patří od samých počátků k zásadním fenoménům, které ovlivňují chod společnosti od dob králů až po současnost, protože zasahuje do mnoha oblastí života jedince, bez ohledu na to, jaké má postavení nebo titul. Samotný sport, jaký známe dnes, vznikl s největší pravděpodobností v době starověku při cvičení fyzických a bojových dovedností v armádních jednotkách, které přešly přes jednoduché soutěžení, položení počátků a základů jednotlivých her až po vznik olympijských her ve starověkém Řecku. První prameny o míčových hrách, a tedy i fotbalu, který budu dále rozebírat, byly naopak nalezeny na americkém kontinentu u Mayské civilizace, která je využívala k rituálním a obřadním účelům.

Od těchto počátků, spojených s válkami a náboženstvím, se sport a jeho odvětví vyvinuly do podoby, která je schopna ovlivňovat celý současný svět. Dokáže spojovat, ale také vyvolávat spory, a to jak mezi jednotlivci, tak mezi národy a kulturami. Má sociální, politický i ekonomický dopad. Sport, ať u aktivní nebo pasivní, je nedílnou součástí života většiny z nás, a proto je mu právem věnována nadměrná pozornost. Jinak tomu není ani u fotbalu, jednoho z mnoha sportovních odvětví. Pokud je považována atletika za královnu sportu, lze s nadsázkou říci, že fotbal, neboli kopaná, by mohl být jeho králem. Je to jedna z nejsledovanějších, nejmasovějších a nejpopulárnějších kolektivních her na světě. Na každém kontinentu lze najít děti pobíhající po ulicích s kulatým míčem, které si rozdělují velká jména z fotbalové historie a hrají proti sobě za slavné velkokluby. Právě i já jsem byl jedním z těchto malých dětí a i přesto, že jsem hrál fotbal aktivně pouze krátce, byl jsem zasažen kouzlem této hry a hlavně atmosférou, která panuje na stadionech během každého utkání. Právě toto sportovní prostředí a jeho kulisa jsou hlavními aspekty, proč se i nadále zajímám o fotbal a byly příčinou, proč jsem si zvolil téma bakalářské práce, které se bezprostředně týká fotbalu a sportovního diváctví, fanoušků a jejich chování.

Od starověku vývoj sportu ušel dlouhou cestu. Existují však prvky, které jsou stejné a můžeme je najít jak u dnešních zápasů, tak jsme je mohli vidět před mnoha tisíci lety v římském koloseu. Tím hlavním a zásadním faktorem je, že sport a podívaná s ním spojená je dělána zejména pro lidi, kteří ho navštěvovali, navštěvují a budou navštěvovat. Právě diváci svými sympatiemi a hlasy rozhodovali o osudu gladiátorů a o tom, koho císař pošle na smrt nebo ho nechá žít aspoň do dalšího souboje. I dnes je to hlas lidu, který určuje a rozhoduje o životě a bytí sportovců. Popularita, propagace, média a peníze jsou hlavními motivátory a aspekty, které určují moderní sport, a samotná výkonnost občas ustupuje do pozadí. Televize, internet nebo tisk denně informují miliony lidí o utkáních, závodech, výsledcích a incidentech, které proběhly o zápasech. Stejně jako sportovci a sponzoři, tak i skupiny fanoušků jednotlivých klubů, chtějí být vnímáni společností co nejvíce, budují si své jméno a image, tak aby předčili ostatní. Od této snahy spojené s diváctvím se ovšem může odvíjet celá řada problému.

Sportovní diváctví je v současné době významným společenským jevem, který má částečnou zásluhu na hodnocení a vnímání celého sportu, v mém případě kopané.

Negativní projevy fotbalových fanoušků mohou mnohé lidi od fotbalu nebo jeho návštěvy odradit, mohou dokonce vést k myšlence, že problém je v samotném sportu a jeho organizaci. Je zřejmé, že tyto projevy, které jsou nazývány jako výtržnosti či chuligánství, nejsou výsledkem individuálních předpokladů fotbalových diváků nebo izolovaných skupin vlivů působící na fanoušky, ale souboru rozličných faktorů, o kterých se budu podrobněji zmiňovat později. Jedním z těchto faktorů je například prostředí daného státu. Národní kultura, historie nebo poloha značně ovlivňují mentalitu obyvatel. Proto lze nalézt různé stupně projevů agrese a násilných činů.

Mým cílem je rozebrat zejména českou fanouškovskou scénu a faktory, které ji determinují. Ve srovnání s jinými vyspělými evropskými zeměmi není návštěvnost našich stadionů sice nijak vysoká, ale i mezi tisícičkami českých diváků jsou skupiny, jejichž primárním zájmem není pouze pozorování hry. Naši příznivci jsou ve srovnání se svými ruskými, polskými nebo řeckými kolegy relativně umírnění a jejich projevy násilí a výtržnosti se nevyskytují v takové míře. Ale i tak dochází během téměř každého kola naší fotbalové ligy k hrubému porušování bezpečnostních pravidel, k incidentům a potyčkám s policií a jinými bezpečnostními složkami a to nejen během utkání, ale i před nimi a po nich, a proto není ani tuto scénu radno podceňovat. Dle mého názoru jsou nejvíce problémovými zápasy družstev SK Slávia Praha, AC Sparta Praha a Baník Ostrava.

Každý z těchto klubů má jiný okruh příznivců. Každý tento okruh je ovlivněn typickými faktory, které předurčují jeho chování. Záměrem této práce je toto chování, ať kladné nebo záporné pozorovat, rozdělit do skupin a najít podněty, které ho mohou způsobovat. Následné výsledky, které získám analyzovat a zpracovat. Zaměřit se na nejdůležitější problémy a najít možná řešení, jak je v co nejvyšší míře eliminovat. Všechny zvolené týmy hráli v soutěžním roce 2010/2011 naší nejvyšší soutěži - Gambrinus ligu. Tu jsem si vybral proto, že jsou v ní zastoupeny kluby ze všech krajů naší republiky a můžou tak být prokázány odlišnosti způsobené geografickými umístěním, různorodým složením diváckého publika nebo odlišnými postoji klubů. Dalším důvodem pro tuto volbu je, že většina negativních situací se odehraje právě v naší nejvyšší soutěži.

Nejdříve je však nutné seznámit se s hlavními pojmy. Kdo to fotbalový divák a výtržník vůbec je, kde a za jakých okolností tento druh fanouškovství vznikl, jak se projevuje nebo jaké máme druhy a jaké mezi nimi existují rozdíly? Nejen na tyto otázky bych chtěl odpovědět v jednotlivých kapitolách, jejichž řazení a obsah bude odpovídat cílům a úkolům práce, které jsou objasněny v třetí části. Druhý díl této práce obsahuje teoretická východiska, která jsem získal četbou a studiem literatury věnující se tomuto tématu a objasňuje základní poznatky, pojmy a definice, které jsou pro jeho pochopení nezbytné. Čtvrtá kapitola je určena metodologickému oddílu, tedy úvodu k metodám, které jsem využíval k získávání informací, hodnocení a posuzování jednotlivých projevů agrese. Jednalo se hlavně o metodu přímého a nepřímého pozorování, rozhovoru a analýzy odborné literatury. Praktická část je věnována výzkumu projevů agrese fotbalových fanoušků, který probíhal během sezóny 2010/2011 na českých stadionech. Následuje

diskuze, ve které se vyjádřím k výsledkům daného šetření a srovnám ho s jinými autory. Poslední kapitolou je závěr, za kterým se nachází přehled literatury a jednotlivé přílohy.

2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Začátek této kapitoly bych chtěl věnovat zevrubnějšímu vysvětlení základních pojmů, které se využívají k popisu tohoto jevu. Jedná se o agresi, její příčiny, projevy a jednotlivé druhy. Následuje základní rozdělení fotbalových fanoušků na jednotlivé skupiny typické pro tribuny stadiónů a nahlédnutí do historie problému fotbalového chuligánství, ve kterém zmíním největší tragédie spojené s výtržnictvím a připomenu první základy a následný vývoj českých fanouškovských skupin.

2.1 Agrese

Odborná literatura charakterizuje násilí jako použití určité síly proti něčemu nebo někomu, při poškozování organismu nebo při zvládání problémů, které brání v dosažení vytyčených cílů. V sociologii a psychologii je takové chování označováno jako agrese. Hartl a Hartlová (2000) označují agresi jako útočné či výbojové jednání, projev nepřátelství vůči určitému objektu, úmyslný útok na překážku, osobu, předmět stojící v cestě k uspokojení potřeby (reakce na frustraci). Pojem agrese v sobě nese velké množství aktivit, které jsou užívány k útočení, napadání či poškozování sebe nebo jiné osoby, a proto se velmi těžce definují v obecné rovině. Při pokusech o pracovní definice agrese se lze setkat se třemi základními znaky agrese (Geen, 1990)¹ :

- a) agrese zahrnuje udílení škodlivých stimulů jedním organismem druhému,
- b) škodlivé stimuly jsou udíleny se záměrem poškodit oběť,
- c) agresor očekává, že škodlivé stimuly budou mít zamýšlený efekt.

Vzhledem k tomu, že ve vymezení uvedených znaků je kladen důraz na záměrnost jednání, je do značné míry vyloučeno náhodné ublížení, což je pro prostředí sportu velmi podstatný moment (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006, s. 156). Mezi fotbalovými diváky se také setkáváme s agresivitou osobnostně zakořeněnou, která se projevuje verbálními nebo i fyzickými projevy. Sekot 2008 ve své publikaci poukazuje na to, že míra nezvládnuté agresivity je primárně odvozena od vnitřního vztahu (projevujícího se ve zvýrazněné mimice a gestikulaci a „změnou barvy obličeje“) a stupňuje se přes verbální agresi (slovní výpady proti okolí) vlivem vystupňování napětí až k porušení sociálních norem, ke ztrátě sebekontroly a vybíjení vzteku na destrukci zařízení na stadionu či dokonce fyzickém napadání ostatních diváků, hráčů, sudích, rozhodčích, pořadatelů či policie. Tento druh chování je také často přenášen za hranice stadiónů, kde dochází ke škodám na majetku a morálnímu pohoršování ještě ve větším měřítku.

2.1.1 Příčiny vzniku agrese

Existuje mnoho teorií, které popisují vznik agrese. Ale stejně jako se velmi těžce definuje samotná agrese i v oblasti jejího vzniku je možno najít mnoho přístupů a názorů. V psychologii sportu se uplatňují zejména tři teorie, které popisují původ agrese.

1 citováno z J. H. Kerr 2006

a) *teorie instinktivistické*

b) *teorie sociálního učení*

c) *teorie frustrace – agrese*

Teorie instinktivistické vycházejí z chápání instinktů jako vnitřních tendencí chovat se určitým způsobem. Zdůrazňuje se tím genetická podmíněnost agresivních projevů (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006, s. 156). Jedním ze zastánců této teorie byl Konrad Lorenz. Lorenz tvrdil, že agrese je vrozená. Na základě studií se domníval, že agresivní energie se v jedinci hromadí, dokud není uvolněna. Uvolněním agrese (např. při sportu) dochází ke katarzi (očistění) jedince, což podle něj zvyšuje bezpečnost společnosti. Je nutno říci, že tento pozitivní vliv má spíše souvislost se samotným sportováním, než s diváctvím, u kterého se to zdá být spíše naopak. Samozřejmě existuje mnoho názorový odpůrců, kteří tuto teorii odmítají. Panuje však relativní shoda, že agresivita má svůj biologický původ (genetický základ), že však existují další externí vlivy, které se uplatňují v průběhu vývoje jedince a způsobují variabilitu v projevech agrese.

Teorie sociálního učení jsou založeny na názorech, že lidská agrese je jako ostatní sociální chování naučena zejména prostřednictvím imitace a posilování (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006, s. 156). Tento názor zastával Bandura. Předpokládal, že lidé se chovají agresivně, protože během svého života zjistili, že se jim to vyplatí. Z pozorování dětí zjistil, že v chování hledají vzor u dospělých, jejichž agresivní chování napodobují, pokud jsou navíc za toto konání odměněny pravděpodobnost, že daný jev opět nastane, vzrůstá. Dá se říct, že návykové látky jako jsou drogy a alkohol zvyšují možnost agresivního chování, ale pravděpodobně jen u lidí, kteří se během života naučili chovat agresivně. Dalším faktorem je zajisté společnost (např. přítomnost jiného člověka). Jak už bylo zmíněno, tato teorie věří, že lidské chování není předem determinováno, a proto velmi záleží na prostředí, ve kterém daný jedinec vyrůstá. Zejména rodiče, trenéři i sportovní vzory hrají významnou roli ve vytváření identity sportovců.

Poslední z přístupů, teorie frustrace – agrese, uvádí za základ vzniku agrese frustraci a s ní spojený vztek. Jak zmiňují Slepička, Hošek a Hátlová 2006 frustrace vede spíše k emoci vzteku, než přímo k agresi. Vztek poté může vyústit v agresi, ale jelikož zde může hrát roli i racionalita, nemusí vztek vždy nutně vést k agresivnímu chování. Na druhé straně pokud je z nějakého důvodu blokována racionalita, může i nižší intenzita vzteku agresivní chování vyvolat. Tato hypotéza hovoří o frustraci z neúspěchu „vlastního družstva“ při nemožnosti jakkoli tomuto družstvu pomoci.

Jak je vidět, žádná z těchto teorií nedokáže vysvětlit agresivitu z komplexního hlediska, proto se za nejvýhodnější variantu při zkoumání příčin vzniku agrese považuje kombinace výše zmíněných přístupů.

2.1.2 Divácká agrese a násilí

Divácké násilí je považováno za negativní jev, pro který neexistuje jednoznačná definice. Lze ovšem najít mnoho prvků, které se s tímto pojmem objevují nejčastěji a dostatečně dobře ho charakterizují.

- zahrnuje násilné nebo nebezpečné chování diváků v souvislosti se sportovními zápasy, představující narušení veřejného pořádku
- může se odehrávat na stadionech, v jejich bezprostředním okolí, v místech kde se zápas hraje (restaurace nádraží, ulice) nebo na trasách přesunu fanoušků
- charakterizuje násilí, které je plánováno (mající opakovaný či manifestační charakter) a realizováno relativně ohraničenou skupinou osob, jejichž jednotlivým prvkem je sounáležitost s určitým klubem či národním týmem
- pod tento pojem spadají i další formy rizikového chování jako jsou rasistické urážky, používání extremistické symboliky či chování ohrožující bezpečnost dalších diváků, hráčů a rozhodčích (např. házením předmětů na hrací plochu)
- V České republice se případy diváckého násilí vyskytují nejvíce v souvislosti s konáním fotbalových utkání².

Projevy divácké agrese jsou jedním z nejvíce složitých problémů týkající se sportu a mnohdy dosahují takových podob, které jsou daleko za hranicemi společenské únosnosti. Jak je z výše vypsanych bodů vidět nejedná se o jednu konkrétní ohraničenou aktivitu, ale o souhrn více či méně problematických jevů. Abychom tomuto termínu byly schopni plně porozumět, musíme studovat širší souvislosti a vlivy dalších sociálních a psychologických okolností a nesoustředit se pouze na jednu oblast. Mezi tyto souvislosti můžeme řadit například stoupající atraktivitu fotbalu, městskou anonymitu, náhled společnosti na násilí na stadionech (podíl fotbalových návštěvníků, kterým nevadí nebo se dokonce přímo účastní násilností je téměř čtvrtinový) nebo jak zmiňuje Sekot 2008 tzv. crowding (neboli agresivita masky). Crowding je charakterizovaný přílišnou koncentrací lidí na uzavřeném prostoru, spojený se sníženou úrovní harmonizující komunikace neformálního sousedského společenství, přizívuje agresivní chování. To jakoby snímá odpovědnost za agresivitu a otevírá prostor vandalismu, přejímající na půdě násilí na fotbalových stadionech zejména podobu nezdůvodnitelného ničení, které v taktické podobě slouží k upozornění na sebe jiné či zlostné formě nepřiměřeně reaguje na stres či frustraci.

Diváci navštěvují fotbalové zápasy, protože jim to dodává pocit, že prožívají určitý druh dobrodružství o proti jejich běžným životům plných práce a rutiny. Tento prožitek je o to více umocňován, jestliže se jedinec nachází ve skupině, která má stejné sympatie, identifikuje se stejným oblíbeným klubem, prožívá radost a štěstí při úspěchu klubu nebo na druhé straně frustraci a smutek při prohře. Slepíčka, Hošek a Hátlová 2006 uvádí patrnou souvislost divácké agrese s řadou příčin psychologického i sociologické povahy.

Lze je schematicky rozdělit na příčiny, které mají vztah k:

- a) společenskému prostředí a sociálnímu začlenění diváka (sociální deprivace, která vzniká již v kruzích mezi vrstevníky nebo rodině, ekonomické problémy nebo mediálně zprostředkované formy násilí),

2 Zdroj: MV ČR Zpáva o problematice extremismu na území ČR v roce 2008. Praha: MV ČR, 2009

Dostupné z WWW < http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/nasili/1_pojem.pdf>

b) k specifickému prostředí sportu (ztotožnění s klubem či napodobování agrese prezentované sportovci),

k situačním podmínkám v hledišti a na hřišti (např. druh utkání – přátelské, mistrovské, čím je utkání důležitější, tím jsou diváci více nervózní, důležitou roli hraje také alkohol

d) k úloze sdělovacích prostředků (násilí prezentované v médiích)

2.1.3 Projevy agrese

Tato problematika je v současné době veřejností široce diskutována. Při zvyšující se násilnosti jako celku nestojí ani dění na fotbalových stadionech stranou. Je pozorovatelný nárůst brutality a drzosti jednotlivých hráčů, kteří jsou povětšinou z mladších generací. Abychom byli schopni rozebrat projevy agrese, chtěl bych zmínit druhy agrese, ze kterých jednotlivé projevy vychází. Jedná se o agresivitu přímou a nepřímou, respektive verbální a psychickou. Buss 1961 toto dělení doplnil ještě o dimenzi aktivity a pasivity. Jejich spojením vzniklo 8 druhů agrese, které se projevují při utkáních

a) fyzická aktivní přímá (přímé fyzické napadení)

b) fyzická aktivní nepřímá pověření někoho jiného fyzickým napadáním jiné osoby)

c) fyzická pasivní přímá (fyzické bránění druhému v dosahování jeho cíle)

d) fyzická pasivní nepřímá (odmítnutí splnit požadavky)

e) verbální aktivní přímá (slovní urážky, nadávky)

f) verbální aktivní nepřímá (pomluvy)

g) verbální pasivní přímá (odmítnutí s někým mluvit)

h) verbální pasivní nepřímá nezastat se někoho)

(Slepička, Hošek a Hátlová 2006, s. 159)

Kromě těchto druhů, které se z větší části odehrávají na stadionech, můžeme pozorovat ještě jeden druh agrese, který je typický právě pro fotbalové fanoušky a chuligány. Jedná se o agresi odloženou. Jak už název napovídá, tato agrese se projevuje až po uplynutí nějaké doby, většinou z důvodu nedostupnosti objektu agrese, špatných podmínek nebo větších sankcí plynoucích z místa projevu agrese.

Projevy, na které jsem se přímo zaměřil ve svém výzkumu, a jsou typické přímo pro fotbalové chuligány, jsem shrnul do tabulky pod textem. Je zřetelně vidět, že pokud se mluví o projevech agrese a násilí způsobené fotbalovými chuligány, musíme brát v souvislosti i incidenty, které se neodehrávají pouze na stadionech, i když jsou nejčastější, ale i několik hodin před a po zápase. Obvyklá je i forma kombinace jednotlivých níže zmíněných forem.

Tabulka č.1 Projevy agrese na fotbalových stadionech i mimo něj

	Násilí na stadionech	Násilí mimo stadiony
Útoky na jiné osoby	házení předmětů na aktéry hry výtržnosti (potyčky s policií a pořadatelskou službou) konflikty s užitím verbálního a brachiálního násilí (vůči chuligánům, fanouškům a divákům soupeřova týmu) týmu	bitky mezi jednotlivými chuligánskými skupinami útoky na fanoušky soupeřova týmu před a po skončení utkání verbální i fyzické napadání kolemjdoucích osob (např. při pochodu na stadion nebo v restauracích) konflikty s policií před a po skončení utkání
Útoky na majetek	vandalismus (vytrhávání sedaček, jejich pálení, ničení příslušenství na fotbalovém stadionu)	ničení veřejného i soukromého majetku krádeže vandalismus
Jiné projevy agrese	vniknutí na hrací plochu házení předmětů na hrací plochu (dýmovnice, mince)	rušení veřejného pořádku

Zdroj: Autor s přispěním Mareš, Smolík a Suchánek 2004, s. 14

2.2 Účastníci fotbalových zápasů

2.2.1 Základní dělení

Sportovní diváctví je složitý společenský jev, na který lze pohlížet z mnoha aspektů a hledisek, je také předmětem mnoha výzkumů. Akademický zájem klade důraz spíše na negativní jevy spojené se světem fotbalu, jimiž jsou např. projevy násilí, chuligánství nebo se zaměřuje na konkrétní skupiny fanoušků. *Z tohoto pohledu bude zřejmě užitečné nahlížet na kategorii sportovních fanoušků nikoli jako na monolitní diváckou masu identické hodnotové zakotvenosti, nýbrž jako na vnitřně strukturovanou volně rozptýlenou skupinu pevně provázanou s reálným světem každodenního života.* (Sekot, 2008, s. 149)

Sociálně psychologický přístup se zabývá především motivací k divácké účasti, zkoumají prožitky diváků, jejich vztah ke klubům nebo složením společnosti na fotbalových zápasech. *Přitom je zřejmé, že nelze chování sportovních diváků, mezi něž*

fotbalové publikum jako vyhraněná skupina nesporně patří vysvětlovat pouze jako výsledek situačních vlivů působících izolovaně v hledištích sportovních stadionů, či jako výsledek osobnostních předpokladů fotbalových diváků, ale je nutné přihlížet například i k sociálně demografickým charakteristikám diváků, k jejich společenské integraci, tedy k vlivům mikrosociálním i makrosociálním, přičemž v rámci sociologického pohledu jsou zvýrazněny vlivy makrosociální. Tyto společensky negativní divácké jevy, obecně nazývané jako výtržnosti či chuligánství, jsou tak ve skutečnosti širokým spektrem různých forem chování, které lze analyzovat pouze v širším společenském kontextu (K.Kotlík, 2004 s. 1). Je evidentní, že různé druhy společnosti vytvářejí jiné typy sportovního diváctví a jiné druhy fanoušků. Kupříkladu tzv. „dánští roligans“ se prezentují jako protipól původních anglických chuligánů, „italští ultras“ vyjadřují své politické postoje a „skotští militantní tartans“ se snaží o zviditelnění své národní nezávislosti na Anglii.

Psychologické hledisko se zaměřuje především na jedince, jak se odlišuje od ostatních, jaké má prožitky nebo jaké cítí emoce. Právě emocím, které se chápou jako subjektivní stavy a děje jedince, jenž doprovází s různou intenzitou všechny ostatní psychické i fyzické stavy a děje organismu a ovlivňují úroveň centrální aktivity, je přisuzován velký význam. U diváka mohou být vyvolány kterýmkoli vnějším či vnitřním podnětem. Tímto podnětem může být sportovní podívaná, která bezpochyby dokáže vyvolat silné pocity či stav tzv. „sycení emocí“. *To vede k ochotě opakovaně navštěvovat utkání a následně vytváří určité typy diváckých reakcí, překračující svými nestandardními projevy hranice společensky tolerovatelného chování (Sekot, 2008, s. 158).* Pro pochopení diváckých reakcí je třeba si uvědomit, že emoce mají i fyzickou, neurologickou a biochemickou stránku. Znamená to, že mají velký význam aktivační, neboť jejich nedílnou součástí je mobilizační účinek organismu. Hovoří se o aktivační úrovni, která je chápána jako pohotovost organismu k reakci (Slepička, 1990, s. 56).

Každý člověk má svou aktivační hladinu stanovenou na jiné úrovni, rovněž podněty, které ji vyvolávají, jsou rozličné. Dalo by se říct, že podle různého způsobu prožívání lze rozdělit fotbalové příznivce a účastníky fotbalových zápasů do několika skupin. Jak uvádí Mareš, Smolík a Suchánek (2004) je možné vymežit 3 velké skupiny:

- 1- fotbaloví diváci
- 2- fotbaloví fanoušci
- 3- fotbaloví chuligáni (hooligans, rowdies)

1 - Tuto skupinu je možné charakterizovat jako pasivního pozorovatele hry. Protože není ovlivněn rivalitou obou týmů, na utkání pohlíží neutrálně. Často není zaměřen na jeden sport a není spojen s konkrétním klubem, nenosí jeho symboly ani se s ním neztotožňuje. Divák tedy není zaujatý, soustřeďuje se na hru a výsledek, oceňuje děj a výkony, takže dokáže lépe objektivně hodnotit hru i jednotlivé hráče. Fotbalový divák většinou sleduje zápas zprostředkovaně, jeho přímá účast na utkání je spíše výjimkou.

2- Fanoušek bývá ke kopané vázán prostřednictvím oblíbeného mužstva nebo konkrétního hráče. Fotbalový fanoušek se, na rozdíl od diváka, často zaměřuje pouze na jediný sport. O ostatní sporty jeví zájem, pouze pokud se jedná o jeho favorizovaný tým.

Má jistá očekávání k průběhu zápasu a díky identifikaci s mužstvem prožívá úspěchy i neúspěchy klubu. Hlavně při neúspěchu se u fanouška mohou projevat nepřiměřené pocity nepřátelství nebo zrady. *Někteří badatelé spatřují ve fandovství jistou formu deviantního chování či specifickou formu subkultury a akcentují tak charakteristické rysy jako hysterie, posedlost, šílenství, neobjektivnost, jednostrannost touhy po vítězství či společensky nebezpečnou zuřivost* (Sekot, 2008, s.148). Fotbaloví fandové svoji identifikaci prezentují především oblečením (repliky dresů, klubovými šálami, odznaky, apod.). Pro fotbalového fanouška je již charakteristické dělení na MY (fanoušci klubu) a ONI (fanoušci jiných klubů).

3- Chuligáni, skupina, o které je nejvíce slyšet v souvislosti s násilnostmi kolem fotbalových zápasů. Skupiny mladých lidí, kteří jsou většinou militantně orientováni, jsou mnohými odborníky považovány za „vážnou sociální hrozbu“. Přicházejí na fotbalové stadiony či do jejich okolí s primárním cílem vyvolat konflikt či bitku s rivalskými skupinami soupeřova týmu. *Chuligánské střety mají svá nepsaná pravidla, která jsou také většinou dodržována. Cílem je soupeře zmlátit a porazit (zvítězit jakožto skupina), nikoliv však vážně zranit nebo zabít (v Česku dosud nebyl zaznamenán žádný případ, kdy by při domluvené bitce někdo z chuligánů přišel o život). Jde především o prestiž dané skupiny či tábora, kterou je třeba neustále prokazovat. Jedním z často diskutovaných chuligánských pravidel (zejména při jeho porušení) je zásada nošení zbraní při střetech. Ta bývá porušována zpravidla jen při překvapivém napadení jedné skupiny druhou* (Čarnogursky, 2009, s 78.).

Chuligánské skupiny se na rozdíl od fanoušků často ani neidentifikují s fotbalovým klubem, ale pouze se svojí skupinou. *Tyto skupiny (party, tlupy, gangy) mají vlastní názvy, kterými se vymezují proti neorganizovaným skupinám i vůči jiným skupinám. Některé z těchto part jsou velice dobře organizovány a nesjednocují je pouze klubové rivalství a nenávisť k nepřátelským skupinám, ale i politické, rasové, náboženské, národnostní, regionální nebo sociální motivy. V sebe definování chuligánské skupiny vzniká i její exkluzivita* (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004, s. 12). Do chuligánských part patří až na výjimky výhradně mužská část populace. Již nepochází výhradně z nižších sociálních vrstev, jak tomu bylo v Anglii v období 80. a 90. let, i když jsou anglické skupiny pro mnohé dnešní chuligány vzorem, který se nedá zapřít. Pro většinu zúčastněných není chuligánství jen adrenalinovým sportem, ale současně i životním stylem. Přizpůsobují tomu svůj volný čas, nosí druhy oblečení typické právě pro tyto skupiny (mezi nejoblíbenější značky českých chuligánů patří např.: Lonsdale, Umbro, Burberry, Pitbull, Troublemaker nebo Hooligan). Mnoho skupin také vydává své vlastní časopisy, vytváří si své vlajky a webové stránky, kde prezentují svou činnost a „úspěchy“. Dalším důležitým prvkem, který je typický pro většinu těchto gangů je nenávisť ke všem bezpečnostním složkám, hlavně k policii.

Základní rozdělení lidí navštěvujících fotbalové zápasy prezentované Marešem, Smolíkem a Suchánkem, však není jediné, i když je pro mnohé další autory základem. Čarnogurský 2009 třídí fanoušky a diváky do skupin podle toho jak se zapojují do podpory

mužstva a kde obvykle sedí na stadionu během zápasu. Jedná se o dvě kategorie. Tou první jsou návštěvníci tribun na sezení, jedná se o nezaujatého diváka a pasivního fanouška, a návštěvníky kotlů a sektorů pro vlajkonoše. Do této kategorie by spadal aktivní fanoušek, ultras, hooltras a hooligan.

2.2.2 Návštěvníci tribun k sezení

Pro návštěvníky tribun je typická pasivita během zápasu, tým nepodporují vůbec nebo pouze sporadicky. Do této skupiny je řazen nezaujatý fotbalový divák a pasivní fanoušek.

Skupina fotbalového diváka není z hlediska diváckého násilí a projevů agrese na fotbalových stadionech nijak zvlášť zajímavá. Tito nezaujatí diváci, tvoří pouze menšinu návštěvníků fotbalových stadionů. Díky jejich nestrannosti nevznikají žádné konflikty a jsou téměř bezrizikový.

Tabulka č. 2 Jsou diváci fanoušky nějakého družstva

	počet	%
Ano	869	92,45
Ne	66	7,02
Neuvedli	5	0,53
Celkem	940	100

Zdroj: Slepíčka, Kotlík, Slepíčková (2005: 36)

Pro pasivního fanouška je typické, že se nijak zvlášť nezapojuje do dění v hledišti, po většinu zápasu sleduje zápas na sedačce na tribunách (společně s nezaujatým divákem), příležitostně zatleská. Se svým klubem se identifikuje pomocí klubových symbolů a barev a je již schopný, na rozdíl od nezaujatého diváka, projevovat určité druhy agrese jako jsou verbální nadávky a urážky nebo vyhazování menších předmětů na hrací plochu. Tento jev nastává nejčastěji pokud, jak vyplývá z již zmiňovaného výzkumu, který provedl tým z FTVS, družstva předvádí nekvalitní hru nebo rozhodčí píská sporná rozhodnutí.

Tabulka č. 3 Co diváky nejvíce rozladí

	počet	%
špatná úroveň hry	629	30,88
problematické rozhodování	371	18,21
základná hra	271	13,30
nesportovní chování	250	12,27
špatné chování diváků	204	10,01
provokace soupeřova hráče	194	9,52
neobjektivnost fanoušků soupeře	88	4,32
Neuvedli	30	1,47
Celkem	2037	99,98

Zdroj: Slepíčka, Kotlík, Slepíčková (2005: 36)

2.2.3 Návštěvníci kotlů a sektorů pro vlajkonoše

Tato kategorie je typická svou aktivní podporu oblíbeného týmu. Na rozdíl od diváků na tribunách stojí většinu zápasu, zpívají chorály a pokřiky a vytváří zvukovou kulisu. Do této skupiny jsou řazeny aktivní fanoušci, ultras (viz. níže), hooltras (spojení ultras a hooligans) a hooligans. Velikost těchto podskupin se liší podle velikosti stadionů a jednotlivých sektorů. Mezi týmy s největšími kotli v Gambrinus lize se řadí týmy, které jsem si vybral pro svůj výzkum. SK Slavia Praha, kde se návštěvnost tohoto sektoru pohybuje od 2500 do 4000 aktivních fanoušků na utkání (před finančními problémy a ničením stadionu). Následuje Baník Ostrava s podporou čítající 600 – 1200 osob, podle atraktivity zápasu. AC Sparta Praha nemá na svém stadionu až tak velkou podporu, hlavně díky neshodám některých ultras s vedením klubu a jejich následném bojkotu čítá jejich počet od 250 do 600 fanoušků. FC Zbrojovka Brno se také nemůže chlubit (ve srovnání s minulostí) až tak velkou podporou ze sektoru vlajkonošů, průměrná návštěva dosahuje kolem 500 hlav, na prestižnější utkání až 1000³.

Věkové rozložení v kotlích je různé, převažují však muži mladší generace do 40 let. Beyer a Smolík 2007 udávají, že největší zastoupení má věková skupina od 20 do 29 a to zhruba 51 %, ta je následována mladistvými do 20, kteří zauímají přibližně jednu třetinu kotle. Je evidentní, že s přibývajícím věkem ubývá aktivních fanoušků, kteří přecházejí na tribuny a stávají se z nich pozorovatelé víceméně pasivní, kteří jsou věrni svému klubu. Je

3 Dostupný z WWW <www.ultras.cz/showpage.php?name=scena>

zajímavé, že většina mladých lidí vracějící se do kotlů je zaměstnána nebo studuje, čímž se vyvrací model, který převládal v předchozích letech a hodnotil návštěvníky sektoru vlajkonošů za primitivní, zaostalé a nezaměstnané. Další novinkou je změna v jejich složení.

Tabulka 4 - Identifikace návštěvníků fotbalových kotlů s fanouškovskými proudy

Kategorie	Zastoupení
Ultra	38,5
Fanoušek	25,9
Chuligán	19,3
Kategorie nevystihuje	11,1
Sportovní divák	5,2

Zdroj: Beyer, Smolík (2007: 77)

Ultras

Další formou fanouškovství jsou tzv. ultras. Tento druh vznikl na počátku 70. let v Itálii, odkud se rozšířil do zbytku světa. Oproti klasickému fanouškovi či chuligánovi jsou ultras spíše uzavření, fandění, klubovému dění a přípravě choreografií na zápas věnují mnoho volného času. Byla to právě tato skupina, jež začala zařazovat do fandění nové prvky, které vytvářejí větší atmosféru a kulisu. Jednalo se především o megafony, velké transparenty a vlajky, postupem času se přidávaly bubny, místo krátkých hesel se začaly vymýšlet chorály na melodie známých písní, které často zněly celý zápas. S postupem času se také v sektoru ultras začala objevovat první pyrotechnika (světlice, dýmovnice) a složité choreografie, do kterých se zapojoval i celý stadion.

Stejně jako fenomén hooligan i ultras se liší země od země. Kromě zmíněné Itálie najdeme největší skupiny v Německu, Španělsku nebo na balkáně. Jejich rozdílnost souvisí zejména s propojeností s chuligánskou scénou a radikálností jednotlivých táborů. V České republice se kultura ultras začala vytvářet na začátku 21. století a nejvíce se o její vznik zasloužili podpůrci Baníku Ostrava, kteří jako první ve větší míře začali užívat choreografii a pyrotechniku. S nárůstem zájmu o toto hnutí se vytvářely další party spojené s jednotlivými kluby. Mezi ty nejaktivnější na naší scéně patří již zmíněný Baník, dále ultras Slavie, Bohemians 1905, Liberce a Sparty. Většina zakládajících členů těchto skupiny pocházela z chuligánských gangů, od kterých se osamostatnili. Jejich prioritou již nebyly konflikty a násilí, ale vytváření atmosféry a divácké kulisy. Na druhou stranu je však nutné říci, že mnoho členů se projevům násilí nevyhýbá, není však již primárním cílem. Nejčastějším projevem je pyrotechnika, která je sice na českých stadionech

oficiálně zakázaná. Realita je však jiná a prakticky v každém kole naší nejvyšší soutěže může vidět hořící světlice nebo dýmavnice na hrací ploše.

Aktivní fanoušek

Vzhledem k relativně nízké návštěvnosti našich stadionů a menší velikosti jednotlivých kategorií se členové jednotlivých skupin mnohdy velmi těžce rozeznávají. Za aktivního fanouška můžeme považovat pozorovatele, který fotbalová utkání navštěvuje pravidelně, své místo má buď přímo v kotli, nebo jeho těsné blízkosti, neztotožňuje se však ani z jednou ze skupin (ultras, hooligans) ve smyslu vyrábění choreografií nebo násilných střetů. Důvody pro návštěvu stadionu jsou například silné spojení s klubem, setkání s přáteli, pozorování hry nebo konzumace alkoholu. Mezi hlavní projevy agrese této podskupiny patří hlavně různé druhy slovního násilí (nadávky, urážky) nebo vyhazování předmětů na hrací plochu. Díky tomu jsou aktivní fanoušci považováni za nejméně nebezpečnou část kotle.

Hooligans

Fotbaloví chuligáni tvoří homogenní celek. Jejich společné rysy, typické pro české hooligans jsem rozebral v základním dělení návštěvníku fotbalových stadionů. Zde je další možná typologie, která se vztahuje k jednotlivým druhům fotbalových chuligánů. Smolík 2008 cituje autory Marsh, Rosser a Hare (1978), kteří se při svých analýzách pozorování chování fotbalových příznivců zaměřili na význam skupinové identity a sociálních rolí ve fanouškovských sektorech na stadionech. Na základě výsledků pozorování a analýzy videozáznamů chování fotbalových příznivců klasifikovali 7 typů sociálních rolí. Všem těmto rolím přisoudili určitý význam, patrný z jejich pojmenování, který pro život v hledišti charakterizuje jeho funkčnost.

První je tzv. chant leader či caller. Je iniciátorem chorálů, zpěvu, pokřiků atp. Chant leader se realizuje při realizaci a kreativním vymyšlení pokřiků a chorálů. Druhou sociální roli je tzv. aggro leader (útočník). Pokud vznikne konflikt s rivalskou skupinou, útočníci stojí vždy v první řadě. Třetí sociální roli je tzv. nutter (šásek), jehož chování ostatní vnímají jako potřeštěné, šílené či bláznivé. Čtvrtou sociální rolí je hooligan. Pátou je organizér (organizátor). Předposlední klasifikovanou roli je tzv. fighter (rváč). Jsou aktivní při podněcování ostatních fans ke střetům a rovněž jako první vedou útok na fanoušky jiných týmů. Poslední, sedmou sociální rolí je heavy drinker (opilec). Heavy drinkers jsou ve skupině věhlasní tím, že dovedou vypít velké množství piva, objevují se pod vlivem alkoholu i na fotbalových zápasech, a proto jsou často vyváděni policií.

Hooltras

Další kategorií, kterou můžeme najít na fotbalovém zápase, jsou tzv. hooltras. Jak už lze vyčíst z názvu, jedná se o skupinu, která přebírá zásady a chování typické jak pro chuligány, tak pro členy ultras. Hlavní myšlenkou je spojit svět násilných střetů s oblastí choreografie a produkce na stadionech. V České republice je velmi obtížné rozlišovat již jednotlivé základní kategorie fanoušků. O to obtížnější je to s touto podskupinou. Pro vývoj v ČR je typické, že díky tomu, že se scéna ultras vyvinula ze subkultury hooligans,

existuje mnoho fanoušků, kteří jsou na pomezí obou kategorií a nedochází k jejich přímému začlenění. Rozdíl jsou spíše minimální a závisí spíše na vývoji fanouška a jeho osobních sklonech. Často se stává, že fanoušek začíná s vyráběním choreografie, s prožitím několika střetů se dostává spíše do role chuligána, kterou v průběhu času vymění opět za roli ultra (díky věku, zranění, „prozření“)

2.3 Z historie fotbalového chuligánství

Násilí a agrese, tyto pojmy jsou spojovány s fotbalem již od jeho počátků. Již ve středověku, byly fotbalové zápasy, do nichž byly zapojeny až stovky hráčů, v podstatě tvrdé souboje, při kterých docházelo k soupeření a vyrovnávání sporů. I novodobá historie tohoto sportu je provázána mnohými násilnostmi a negativními jevy. Jedním z největších je problém fotbalového chuligánství. Toto označení stejně jako většina problémů spojená s násilím na stadionech pochází z anglického prostředí, ze kterého se rozšířilo do zbytku Evropy. Samotné slovo chuligán vzniklo v 19. st. v Londýně, zřejmě podle neadaptivní irské imigrantské rodiny Hooligan či Houlihan a pojem se začal užívat pro označení kriminálního či výtržného chování. Od toho byl již kousek k použití tohoto pojmu i pro vymezení některých negativních jevu spojených s fotbalem. Do češtiny se měl český ekvivalent chuligán dostat přes ruštinu.

Fotbalové chuligánství, jak jej známe dnes, bylo poprvé zaznamenáno v roce 1961 ve Velké Británii jako reflexe sílící profesionalizace a internacionalizace anglického fotbalu, absorbující stále větší náklady a tedy i vyšší hlad po vysokých příjmech. Dekolonizace britského impéria, přinášející navíc sílící vnitřní pnutí a oživování étosu tradice cestou klubového vyznavačství, se odrazila v existenci třídně zakotvené subkultury chuligánů, jejichž manévrovacím prostorem se stávají fotbalové stadiony (Sekot, 2008, s. 128). Tento trend, který následně zaplavil celou Evropu, pokračoval do Itálie a západní Evropy. Pro tyto počátky bylo typické, že většina členů prvních chuligánských skupin byla dělnického původu a vyjadřovala svým chováním a činy nesouhlas vůči politickému režimu. Fanoušci se stali organizovanějšími a jejich projevy byly více propracované a také se objevovali čím dál častěji. Značný vliv na počátky této subkultury mělo také hnutí Skinheads. Toto hnutí mladé dělnické mládeže, do jehož trávení volného času patřilo zejména popíjení alkoholu (zejména piva), navštěvování hudebních koncertů a fotbalových zápasů spojených se souboji s ostatními skupinami, bylo společensky velmi nepřizpůsobivé až brutální. Mnoho členů této skupiny mělo velmi špatné vzdělání a ani rodinné zázemí nebylo vždy ideální, a tak pro ně jejich gang byl mnohdy rodinnou. *Fotbalové násilí neplodilo skinheady, ani skinheadi nevynalezli výtržnosti na stadionech, ale tyto dva pojmy vstoupili na přelomu šedesátých a sedmdesátých let do povědomí veřejnosti společně a dodnes jsou v myslích některých lidí neoddělitelné* (M. King, M. Knight, 2005, s.32). V dalších letech nastal odklon od původních ideálů a přesvědčí, který znamenal novou éru spojenou hlavně s rasismem.

V sedmdesátých a osmdesátých letech se chuligánství od ostatních hnutí osamostatnilo. Jednotlivé skupiny dále zvyšovaly svoji organizovanost. Tento jev se také čím dál častěji dostával do zájmu masových médií, jejichž vliv byl v té době na mohutném

vzestupu. Toto zviditelnění mělo značný vliv na velkou část mladistvých, kteří byli tímto vandalismem fascinováni. S rostoucí základnou se zvětšovaly i způsobené škody. Souboje mezi jednotlivými gangy se díky zvyšujícím bezpečnostním opatřením přesouvaly do odlehlejších částí měst nebo v případě Británie do zbytku Evropy, kam jezdila anglická mužstva hrát pohárová utkání. Narůstající agrese a vandalismus nedokázala mnohdy zastavit ani policie, a to hlavně díky nedostatečnému legislativnímu aparátu a malým pravomocem. Radikální změna zákonů, která upravovala privilegia bezpečnostních složek a způsob, jakým byly trestáni účastníci nepokojů, však přišla pozdě. *Druhá polovina osmdesátých let představuje určitý bod zlomu v historii fotbalového chuligánství také proto, že se událo několik tragédií, které vyvolaly následná rozsáhlá i preventivní opatření. Paradoxně se nejednalo o tragédie, které by měli na svědomí fotbaloví chuligáni* (Čarnougorsky, 2009, s. 16)⁴. V devadesátých letech se situace na ostrovech začíná uklidňovat, naopak do popředí se dostávají skupiny z Ruska, Balkánu či Polska. I v dnešní době se objevují stále noví jedinci a skupiny chuligánů, kteří se přidávají do řad organizovaných gangů, takže úpadek, natož konec, tohoto fenoménu nemůžeme v dohledné době zatím očekávat.

2.3.1 Největší fotbalové tragédie

Jež až s podivem, jak jedna krátká chvíle dokáže ovlivnit emoce a chování ohromného množství lidí. Jak dokáže jedna sekunda rozhodnout o vývoji mnoha lidských životů. Ve fotbale je tato hranice snad nejviditelnější ze všech kolektivních sportů. Zápas, který trvá 90 minut, často rozhoduje jedna akce nebo střela. Pokud tento gól přijde ke konci derby nebo jiného vypjatého zápasu, můžou nastat problémy, které nejsou spojeny pouze s fotbalovým chuligánstvím, jak je často špatně uváděno. Existuje zde řada elementů, které byly společné pro mnohé tragédie, jež se odehrály v ochozech stadionů. Hlavním problémem, díky kterému zemřelo asi nejvíce lidí, byl zastaralost a špatná kvalita stadionů a nedodržování bezpečnostních opatření. Vypjatá atmosféra, mnoho diváků natěsnaných na malém prostoru, stačí nepatrné vyvolání paniky a lidé ve snaze se zachránit, i když jim nehrozí žádné nebezpečí, působí ještě větší chaos a napětí. Tribuny ze dřeva nebo nekvalitního betonu mnohokrát nedokázaly vydržet nápor davu, který byl často ještě posílen alkoholem, a zřítily se. Při pozorování kopané se stalo mnoho tragédií a neštěstí, při kterých zemřely tisíce lidí. Zde je výčet těch nejznámějších.

První velké neštěstí se odehrálo v Anglii krátce po vzniku moderního fotbalu. Roku 1902 se v městě Glasgow na tamním stadionu Inbrox park zřítily jedny z tribun vlivem deště a podmáčení. Zemřelo zde 25 lidí a 512 jich bylo zraněno. Je zajímavé, že zápas i přesto pokračoval, aby nedošlo k další panice a bylo usnadněno zachraňování obětí. Další velké neštěstí se odehrálo krátce po skončení 2. světové války a opět se jednalo o Anglii. Na stadionu v Burnen parku domácí Bolton Wanderers hostili Stoke city ve čtvrtfinále anglického FA cupu. Díky velkému zájmu vpustili pořadatelé na stadion o kapacitě 70 000 míst nemyslitelných 150 000 lidí. Následkem byl pád jedné z tribun a úmrtí 33 diváků a zranění 500 z nich. Většina nehod v první polovině měla stejný průběh,

4 citováno z Niederhafner 2006

proto je jen výčet některých z nich: Sheffield - 1914, 75 zraněných, Edinburg - 1933, 44 zraněných. Ty nejhorší katastrofy však měly stále přijít a opět v nich hrál roli Inbros Park. Nejdříve roku 1961 zemřeli dva fanoušci, kteří byli utlačeni davem. Po této tragédii se skotský klub rozhodl investovat nemalé peníze do bezpečnosti stadionu. Ani toto množství nebylo však dostatečné, protože již o 9 let později zde došlo k největší tragédii spojenou s evropským fotbalem do 80. let. Na stadionu pro 65 000 diváků byla opět překročena kapacita, a to až o 30 tisíc, jak uvádějí některé prameny. Klíčovým se stal také vývoj utkání. Domáci dostali v poslední minutě řádné hrací doby gól na 0:1, pro mnohé to byl o to více deprimující zážitek, že soupeřem byl největší rival Celtic Glasgow, a tak začali opouštět svá místa a odcházeli pryč. Jenže během krátké chvíle Rangers vyrovnali a jejich fanoušci se chtěli vrátit zpět, naopak většina hostů chtěla odejít. Vznikl zmatek a panika. Tribuna opět neunesla takový nápor a prolomila se. Zahynulo 60 osob a více než 200 jich bylo zraněno. Až do 80. let stálo za většinou neštěstí nedodržení bezpečnostních opatření a nevyhovující stav stadionu. Už na konci 60. let a začátku 70. se však do popředí tlačily skupiny mladých lidí, jejichž cílem bylo získat trofej v podobě šály nebo dresu fanoušků soupeřícího týmu. K větším zraněním ale nedocházelo. Hlavně díky následnému rozvoji technologií a komunikace docházelo ke stále větší organizovanosti jednotlivých skupin a nárůstu nebezpečnosti. Po následných katastrofách a zdokonalení opatření vedoucích k bezpečnosti již nebylo možné vyvolávat nepokoje přímo na stadionu a tak se fanouškovské gangy střetávaly na okrajích měst, kde spolu soupeřily, ale čas od času byly tyto střety přenášeny i do ochozů stadionů. Rok 1981 ušlapáno 21 lidí v Řecku. O rok později v Moskvě zahynulo, podle oficiálního vyjádření, 66 obětí, podle těch neoficiálních to bylo mezi 100-200, ruský časopis Sovjetskij sport udával číslo až 340. Paradoxem této tragédie je, že byla komunistickou stranou vydávána za drobnou nehodu. Pravdu se svět dozvěděl až o 7 let později po pádu SSSR. Dalším smutným letopočtem se stal rok 1985. Nejprve 11. května vznikl požár ve Valley Parade v Bradfordu a následném šílenství si vynutilo životy 56 diváků. O 18 dní později v Bruselu, kde se konalo finále PMEZ (Pohár mistrů evropských zemí) mezi týmy Liverpoolu a Juventusu Turín, které v té době patřili k nejlepším. Návštěva tohoto svátku fotbalu stála život 39 lidí a kolem 600 z nich si odneslo zranění. Vinu opět nesl pád tribun, který neobstál nátlak střetu obou táborů fanoušků.

Fanoušci The Reds patřili v té době k nejobávanějším v celé Evropě. Celou tragédií vyprovokovali právě oni, vyzbrojeni řetězy, tyčemi, noži i střelnými zbraněmi vlétli jako nenasytá zvěř na italské tifosi, vznikla panika s opravdu tragickými následky. Nesmíme však také zapomenout, že viníkem nejsou jen fanoušci Liverpoolu. Bruselský stadion byl značně zchátralý a bylo podáno několik protestů proti tomu, aby se tak velká akce, jakou bylo finále PMEZ, hrála na tomto stadionu. Davy fanoušků mohly rozebírat kusy betonu a házely je na policisty. Na bídnej úrovni byla taktéž organizace, na stadion si fanoušci propašovali v hojném počtu střelné zbraně, nože a různé nebezpečné předměty, bez toho, aniž by je někdo pořádně zkontroloval. A chyb bylo více, špatně zorganizovaným prodejem lístku počínaje (při prodeji lístků byli fanoušci THE REDS a Juventus na tribunách mnohdy vedle sebe), kritickou nepřipraveností policistů konče⁵.

5 Dostupný z WWW <www.eurofotbal.cz/clanky/fotbalove-tragedie-brusel-1985-31994>

Další datum, které se vrylo do historie černým písmem je 15. duben 1989 a opět zde figurovali liverpoolští rowdies, i když pouze v roli obětí. Stadion v Hillsborough, který hostil semifinále anglického poháru, se do historie zapsal jako místo největší tragédie v historii britského fotbalu. V zájmu ochrany a udržení bezpečnosti natlačili pořadatelé 3000 fanoušků The Reds do oplocených sektorů hostů, který ani zdaleka nedostačoval kapacitě, kterou fanoušci zabrali. Následkem byla ohromná tlačenička, ve které začali umírat lidé. Když se policie na nátlak trpících rozhodla otevřít pouze jednu bránu, nepočítala s tím, že vlna valících se osob ušlape vše, co jí stojí v cestě. Vyhaslo zde 96 životů a na 700 osob bylo zraněno. Po této tragédii započal kolotoč legislativních a technických opatření, která měla zajistit nejvyšší možnou bezpečnost. Na každém stadionu od té doby musí být místa k sezení, byly odstraněny železné konstrukce a ploty, o bezpečnost se stará kamerový systém. Je také zaveden zákaz prodeje alkoholu. Tato opatření se v průběhu let ukázala jako velmi efektivní a již nedošlo k žádnému většímu neštěstí. Je ale otázkou, jak by dopadly fotbalové zápasy například v oblasti Balkánu, kdyby zde nebyly právě železné konstrukce a ploty, které jako jediné dokážou, aspoň částečně oddělit jednotlivé tábory fanoušků. Možnou odpověď může přinést dění v České republice, která po anglickém vzoru začíná stavět stadiony s možností přímého vstupu na trávník z hlediště. Jenom čas ukáže, jakou mentalitu mají čeští diváci a zda se mohou srovnávat s těmi anglickými, jež jsou v současnosti vzorem pro správné řešení otázky fotbalového násilí.

Všechny zmíněné tragédie jsou jen zlomkem v celosvětovém měřítku a nechtěl bych je vyzvedávat nad ostatní, nicméně patří mezi největší evropská sportovní neštěstí, která se odehrála v minulém století, při kterých přišlo zbytečně o život velké množství lidí. I když mnohé z těchto tragédií byly způsobeny díky fanouškům, kteří za ně zaplatili svými životy, fotbalové násilí a chuligánství nebyly většinou primárním prvkem, který dané katastrofy způsobil. Tím, jak už bylo několikrát zmíněno, byl nevyhovující stav stadionů a nedodržení bezpečnostních opatření. Jelikož bych se rád zaměřil právě na fotbalové chuligánství a jeho projevy musím uvést aspoň krátký výčet událostí z posledních 30, za které jsou jednoznačně odpovědní pouze fanoušci a jejich skupiny.

květen 1984: V Bruselu byl při nepokojích před finálovým utkáním Poháru UEFA mezi „domácím“ Anderlechtem a Tottenham Hotspur zadržel fanoušek anglického klubu. Belgická policie zadržela 200 chuligánů.

květen 1985: Tragédie na Heyselově stadionu v Bruselu před finále Poháru mistrů evropských zemí mezi Juventusem Turín a FC Liverpool. Při rvačkách mezi fanoušky obou klubů a následné vřavě přišlo o život 39 lidí, z toho 32 Italů.

duben 1989: Tragédie na stadionu Hillsborough v severoanglickém Sheffieldu. Před semifinále Poháru FA mezi Liverpoolem a Nottinghamem Forest se část diváků snažila probít na tribunu, která už byla plná k prasknutí. V nastalé tlačeničce bylo umačkáno 96 lidí, dalších 200 vyvázlo se zraněním.

leden 1995: Před utkáním s milánským AC byl ubodán 24letý fanoušek CFC Janov. Následující neděle byly v Itálii zrušeny všechny sportovní podniky.

březen 1997: Při předem domluvené bitce mezi přívrženci Ajaxu Amsterdam a Feyenoordu Rotterdam byl smrtelně zraněn fanda Ajaxu.

březen 1998: Za účast ve rvačce mezi příznivci Gillinghamu a Evertonu zaplatil jeden anglický fanoušek životem.

říjen 1999: Po prohře 2:0 s Partizanem rozzuření příznivci Crvené Zvezdy Bělehrad vytrhávali sedačky a napadali zasahující policisty. Jeden fanoušek nepřežil.

duben 2000: V Istanbulu byli ubodáni dva fanoušci Leedsu United před semifinálovým utkáním Poháru UEFA s domácím Galatasarayem.

červen 2002: V Moskvě byl ubodán mladík při potyčce opilých fandů, k níž došlo po porážce Ruska na mistrovství světa v Japonsku.

březen 2003: Při pouličních bitkách během druholigového zápasu v polské Vratislavi zahynul jeden fanoušek. Policie zatkla 120 výtržníků.

únor 2007: V Itálii byly na neurčitou dobu zrušeny všechny fotbalové zápasy poté, co při srážkách provázejících sicilské derby mezi Catanii a Palermem přišel o život policista.

duben 2008: Při násilnostech mezi fotbalovými fanoušky srbských Partizan Bělehrad a Vojvodiny Novi Sad byl jeden příznivec Vojvodiny zastřelen, další byl pobodán a desítky lidí po rvačce skončily na policejní stanici (Sekot, 2008, s. 144).

2.3.2 Historie fotbalového chuligánství v ČR

Ani Česká republika, respektive Československo, nebylo schopné odrazit vlnu násilí, která se rozšířila z Britských ostrovů do celé Evropy. Ve srovnání s Anglií a zbytkem západní Evropy přišla o několik let později a asi můžeme říct i v menší míře, protože kapacita a návštěvnost tuzemských stadionů je několikrát menší, i když tomu tak vždy nebývalo. Na druhou stranu už v první polovině 20. století jsme mohli spatřit první projevy násilí a agrese, ale jednalo se spíše o nahodilé incidenty. Od té doby prošla historie násilí spojená s pořádáním fotbalových utkání v Čechách značným vývojem, který se dá rozdělit do několika etap.

První počátky jsou spojeny se zakládáním nových klubů na přelomu 19. a 20. století. Fotbal byl důležitým společenským fenoménem a téměř každý se ztotožňoval s oblíbeným klubem. Incidenty, ke kterým v té době docházelo, byly spíše méně závažné. Víceméně nedocházelo k napadání a projevy agrese byly spíše verbální. *Již za první republiky docházelo již za první republiky k nepokojům při fotbalových utkání, z nichž většina měla úzkou souvislost s hrou. Nejčastěji docházelo k útokům na hráče a rozhodčí, zatímco k bitkám mezi fanoušky a k útokům na policii obvykle nedocházelo (Duke a Slepíčka 2002, s.50)* Připojuji tabulku citovaných autorů týkající se několika případů, které popsal dobový tisk.

Tabulka č. 5 - Incidenty při fotbalových zápasech v období 1920-1937

Datum	Zápas	Typ incidentu
2.9. 1920	Meteor Vinohrady – Nuselský SK	Vniknutí na hřiště; napadení hráčů; zranění diváci
18.3. 1930	Viktoria Žižkov – Teplitzer FK	Vniknutí na hřiště
7.7. 1932	Slavia Praha – Juventus Turín	Vniknutí na hřiště; přerušovaný zápas
8.7. 1934	SK Kladno – Ferencvaros	Hosté vypískáni a uráženi
27.4. 1936	Českoslovesko – Španělsko	Oba týmy vypískány 30 000 diváky
25.8. 1936	Slavia Praha – SK Prostějov	Slavia vypískána
14.9. 1936	Slavia Praha – Austria Vídeň	Prolomeny brány stadionu
12.10. 1936	Slavia Praha – Sparta Praha	Oba týmy vypískány

Zdroj: Duke, Slepíčka (2002: 51)⁶

Je zajímavé, že tehdejší noviny zařazovaly mezi významné incidenty i pískání na hráče a rozhodčí. Už z toho lze snadno poznat, že fotbalové chuligánství bylo tehdy ve svém zrodu. Ani v dalších letech nebyl zaznamenán větší nárůst případů související s diváky a jejich agresivitou. Se změnou politické orientace však došlo k velkému umírnění. Komunistický režim potlačoval svou represí většinu negativních projevů jak na hřišti, tak i mimo něj. Tato etapu, která sahala od počátku fotbalu u nás, zhruba do 80. let je nazývána jako pre-chuligánská. Za zrod éry moderního chuligánství v České republice je považován rok 1985 (i když drobné incidenty se odehrály i na počátku 80. let). Spartánský fanoušek, kteří se vraceli ze zápasu v Banské Bystrici, tehdy totálně zdemolovali vlak, kterým jeli. O této události informoval dobový cenzurovaný tisk, byl o něm dokonce natočen i film Proč?, který se stal pro další generace fanoušků kultovním. Tím se chuligánství poprvé výrazněji zapsalo do povědomí české společnosti. K nejvíce rizikovým zápasům se řadila derby mezi dvěma pražskými S. Mezi nejčastější projevy patřilo vyhazování předmětů (nechyběli ani skleněné láhve) a také první střety mezi rivalskými tábory. Pád komunistického režimu v roce 1989 znamenal svobodu i pro fotbalové výtržníky.

Chuligánství se začalo mohutně šířit po celé republice, z nesourodých a neorganizovaných tlup se stávaly stabilní a fungující skupiny. Svou zásluhu na tom měla i rozvoj médií, která o problému informovala a tím ho začala popularizovat, a také internet, přes který se jednotlivé gangy domlouvaly. Nepříjemným jevem té doby se stal návrat skinheadského hnutí na tribuny stadionů, které s sebou přinášelo rasovou nesnášenlivost, xenofobii a nacistické názory. Bohužel i přes lehké prozření můžeme slyšet i dnes časté

6 Původní zdroj: České slovo, 1920-25, České slovo večerní 1920-37, Národní listy 1932-33

rasistické a xenofobní urážky. K incidentům docházelo čím dál častěji a s čím dál katastrofálnějšími následky. V roce 1994 došlo k 1. úmrtí spojeného s fotbalem. Po zápase mezi Benešovem a Brnem byla vyhozena brněnskými sympatizanty jedna osoba z jedoucího vlaku. K dalšímu případu, který opět otevřel diskuzi o špatných zákonech týkajících se chuligánství (do roku 2006 neexistoval zákon týkající se přímo fotbalových nepokojů), došlo v roce 1999. Žena, která cestovala s příznivci Sigmy Olomouc vlakem, byla vážně zasažena kamením, které házely na projíždějící příznivci ostravského Baníku. V následných letech dosáhlo chuligánské hnutí největšího rozmachu. Roky 2003, 2004 a 2005 byly z hlediska bezpečnosti na stadionech asi těmi nejhoršími (škody na majetku a stadionech podle odhadů dosáhly téměř 20 milionů pouze za jarní část nejvyšší ligy ročníku 2003/2004). V současnosti je tento fenomén na mírném úpadu a k násilnostem nedochází na stadionech v takovém měřítku. Můžou za to zejména lepší bezpečnostní opatření, monitoring jednotlivých sektorů kamerami a větší postihy za výtržnictví stanovené zákonem.

Tabulka č. 6 Chuligánské, ultras a hooltras skupiny sledovaných týmů

Tým	Hooligans	Hooltras	Ultras
SK SLAVIA PRAHA	Brigate 97 Slavia Youngsters	RWS (Red white supporters)	Gang of Slavia Ultras (GOS) Ultras Slavia
AC SPARTA PRAHA	Sparta Hooligans (City boys, Prague boys, Rafani, Falaga)		Ultras Sparta
FC BANÍK OSTRAVA	Apple Commando Ultramaniacs Chachar boys		Ultras Baník

Zdroj: Autor (na základě webových stránek hooligans.cz)

3. CÍLE A ÚKOLY PRÁCE

V posledních letech se do popředí dostávají nepokoje a problémy spojené s pořádáním fotbalových zápasů. Dochází při nich k ničení cizího majetku, střetům s policií a rasistickým útokům. V této práci bych chtěl zmonitorovat českou fotbalovou scénu a analyzovat tyto negativní jevy, které jsou s ní spjaté. Jedná se především o již zmíněné projevy fanoušků, které se souhrně označují jako divácké násilí.

Základním cílem této práce je zjištění nejčastějších projevů fotbalových fanoušků spojených s pořádáním fotbalových utkání. Abych mohl tohoto hlavního cíle dosáhnout, musím splnit čtyři základní okruhy úkolů, které odpovídají jednotlivým kapitolám. Jedná se o:

- historický a současný popis scény diváckého násilí a jejího stavu (2. kapitola)
- prohloubit tyto informace provedením vlastního výzkumu a tyto projevy zmapovat (5. kapitola)
- analyzovat výsledky a srovnat je s jinými autory (6. kapitola)
- navrhnout některé cesty vedoucích k možnému zlepšení a zefektivnění bezpečnosti na stadionech (kapitola 7)

Opírám se zejména o vlastní zážitky, které jsem získal během dlouholetého aktivního pozorování. Dále vycházím z již provedených výzkumů na dané téma, rozhovorů s osobami, které jsou přímými aktéry a fanoušky jednotlivých týmů, respektive s odborníky zajímající se o předmět fotbalového násilí. Čerpám také z literatury, která se vztahuje k otázce diváckých nepokojů, jedná se zejména o publikace českých odborníků Smolíka a Slepíčky. Právě Josef Smolík uvádí 4 hlavní cíle, kterých by mělo být dosaženo při zkoumání fotbalového násilí. Tyto úrovně můžeme chápat jako Smolík 2008: deskriptivní, explanační, explorační a sociotechnickou. Zájmem této práce jsou zejména tři z těchto cílů: deskriptivní (popis daného problému a vysvětlení terminologie), explorační (provedení výzkumu) a sociotechnický (vyvození opatření k potlačení násilných skupin). Explanačního cíle lze díky velké různorodosti působících prvků dosáhnout velmi složitě, a proto nebude řazen k mým hlavním úkolům.

Výzkumné otázky: Jaké jsou nejčastější projevy agrese u fotbalových fanoušků?

Jaké podněty agresí způsobují?

Který z pozorovaných týmů má fanoušky s největšími sklony k projevům agrese?

Hypotézy: Úspěšnější klub ovlivňuje diváckou návštěvnost.

Větší návštěvnost fotbalového utkání má za následek větší nepokoje před, během a po utkání.

4. METODOLOGIE

4.1 Úvod

Praktická část bakalářské práce je věnována přímo výzkumu jednotlivých klubů, jejich fanoušků a hlavně jejich projevů agrese při fotbalových utkáních. Mým cílem bylo vypátrat nejčastější projevy agrese mezi fotbalovými fanoušky a jejich vážnost v sociálním měřítku. Dalšími úkoly bylo zjistit, co vyvolává tyto projevy a provokuje příznivce jednotlivých týmů, aby se takto chovali, identifikovat aktéry diváckého násilí a zjistit ze kterých týmů pocházejí, respektive který z týmů má nejvíce agresivní fanoušky. Porovnám také české řešení otázky fotbalového chuligánství se zahraničními modely a navrhnou možná řešení. Hendl 2005 tento druh výzkumu označuje jako kvalitativní a evaluační výzkum, tedy pomocí výzkumných metod (pozorování, interview, popisná analýza a komparativní analýza) se snažím najít řešení sociálního problému, tento problém zmírnit nebo navrhnou opatření, která k tomuto zlepšení povedou.

4.2 Zdroje dat

4.2.1 Primární zdroje

Jelikož se touto problematikou zabývám již několik let, měl jsem možnost navštívit mnoho desítek zápasů. Převážně se jednalo o zápasy domácí Gambrinus ligy, v menší míře zápasy mezinárodních soutěží (Pohár UEFA, Liga mistrů) a příležitostně i nižších tuzemských klubových soutěží. Předmětem výzkumu, ze kterého jsem získal primární data, byla nejvyšší tuzemská soutěž, ročník 2010/2011. Pozorování mělo formu zúčastněného i nezúčastněného pozorování a jednalo se o dohromady 15 zápasů mnou vybraných týmů (SK Slavia Praha, AC Sparta Praha, FC Baník Ostrava). Dalšími zdroji primárních dat byly rozhovory s návštěvníky fotbalových zápasů a studium osobní literatury a webových stránek fanoušků.

4.2.2 Sekundární zdroje dat

Odborné studie a monografie

Přestože je násilí spojené s konáním sportovních akcí zřetelné od jeho prvopočátků, dostal se tento jev do popředí a zájmu badatelů relativně se zpožděním. Z českých autorů si asi největší zásluhy v oblasti výzkumů zaslouží autoři z Masarykovy univerzity v Brně, jmenovitě Mareš, Smolík, Suchánek, kteří v roce 2004 vydali první českou monografii věnovanou fotbalovému chuligánství. Využíval jsem také další práce jednoho z autorů (Smolík 2001 a Smolík 2008) a studium kolektivu z FTVS UK (Duke, Slepíčka 2002, Slepíčka, Hošek, Hatlová 2006, Slepíčka 2007). Z dalších tuzemských odborníků, ze kterých jsem čerpal, bych ještě zmínil psychologa a sociologa A. Sekotu (Sekot 2008) a některé studentské práce a výzkumy (Čarnogourský 2009, Kotlík 2004).

Ze zahraničních autorů byly nejvíce využívány studie a monografie J. King 1998 a Spaaij 2006.

Sekundární data a statistiky

Velkým přínosem v oblasti fotbalového násilí byl výzkum, který provedla skupina pod vedením psychologa Slepíčky z FTVS (Slepíčka, Kotlík, Slepíčková 2004), kteří zmapovali scénu návštěvníků fotbalových zápasů (druhy návštěvníků, jejich zainteresování, projevy agrese,...). Další užitečné informace přineslo dotazníkové bádání (Beyer, Smolík 2007), které se zaměřilo přímo na účastníky diváckého násilí. Podařilo se identifikovat názory a postoje aktivních návštěvníků sektorů pro vlajkonoše (zatím jediný odborný domácí výzkum svého druhu). Dále byla využívána různá statistická data dosažitelná volně na internetu, např.: návštěvnost (čerpáno z fotbal.sport.cz)

Politické analýzy a studie

Zde se jednalo primárně o studie vydávané ministerstvem vnitra věnované oblasti diváckého násilí (MV OBP 2008 a 2009). Zejména se zabývají legislativou týkající se tohoto jevu, požadavky na její změnu a policejními opatření kolem konání podobných akcí.

Analýza tiskovin a internetových článků

Všechny druhy nepokojů a střetů českých i zahraničních fotbalových fanoušků se v současnosti stávají častým námětem pro mnohé zpravodaje a novináře, kteří chtějí často na vlastní kůži zažít atmosféru rivality mezi fotbalovými tábory, aby o tom mohli podat svědectví pro širokou veřejnost. Předmětem mého zájmu byly především články v denících Sport a MF Dnes. Z internetových serverů se jednalo hlavně o zpravodajské weby novinky.cz a sport.cz. Podrobný výčet použitých článků lze najít v seznamu použité literatury.

4.3 Metody sběru dat

Smolík 2008 doporučuje výzkumníkům zkoumající divácké násilí základní metody a techniky sběru dat. Mezi tyto metody řadí pozorování (zúčastněné), rozhovory (standardizované a nestandardizované), dotazníkové šetření a obsahovou analýzu. Vyjma dotazníkového šetření jsem aplikoval všechny z doporučených technik.

4.3.1 Pozorování

Pro mé výzkumné šetření jsem využil dva druhy pozorování, zúčastněné, doporučené Smolíkem, a nezúčastněné. Výzkumným souborem zúčastněného pozorování byly zápasy fotbalových týmu SK Slavia Praha a AC Sparta Praha. Během utkání jsem hodnotil konkrétní projevy agrese⁷. Jednalo se o tyto projevy: pískání během

⁷ základem pro kategorie bylo rozdělení projevů agrese od Mareš, Smolík a Suchánek 2004

zápasu, verbální násilí (nadávky, urážky), vyhazování předmětů směrem k hrací ploše nebo aktérům hry, hlasová podpora družstva během utkání (skandování), použití pyrotechniky a také tvorba choreografií. Kromě choreografií a skandování, které většinou nemají přímou příčinu vztahující se k dění na hřišti, jsem také zkoumal, co bylo původcem těchto projevů. Zde jsem vybíral z položek reakce na rozhodnutí rozhodčího (pokud rozhodčí odpískal sporné rozhodnutí – faul, který podle diváků nebyl, nebo naopak), na soupeřův tým (standardní situace soupeře, špatná hra soupeře, nelibost soupeře), na zdržování hráčů hostů, na faul soupeře nebo na konkrétního aktéra hry či domácí tým. U pyrotechniky jsem pozoroval, při jaké příležitosti byla odpálena (choreografie, gól, konec utkání). Dále jsem u některých projevů měřil, jak dlouho trvají během utkání (skandování, pískání), jaké věci jsou nejčastěji vyhazovány směrem na hřiště (kelímky, zapalovače), respektive odpalovány v tribunách (pyrotechnika) a jaký je jejich počet nebo typ.

Z důvodu časové a finanční náročnosti jsem musel využít i druhý typ pozorování – nezúčastněné pozorování. Jak uvádí Jeřábek 1992 musí být, na rozdíl od pozorování zúčastněného, musí být pozorovatel mimo situace (neúčastní se jí) a používá pouze předem stanovený soubor znaků a jejich kategorií, do nichž zapisuje jednotlivé elementární jevy - výroky nebo chování. Tuto techniku výzkumu jsem použil hlavně pro zhodnocení zápasů mužstva z Ostravy. Kategorie byly stejné jako u druhého typu pozorování. U této metody mohlo dojít ke zkreslení reálné atmosféry televizním přenosem, který nemá možnost monitorovat celkové dění na stadionu.

Výsledky jsou zaznamenány do tabulek, které jsou doplněné o krátké shrnutí zápasu, ve kterém jsou i čísla o návštěvnosti. Shrnutí se nachází vždy pod tabulkou daného zápasu, popřípadě pod dvěma, když se jedná o utkání dvou týmů z výzkumného souboru. Získaná data jsou prezentována v následné diskuzi.

4.3.2 Rozhovor

Pro potřeby této práce jsem provedl 5 strukturovaných rozhovorů, abych přiblížil myšlení a typy lidí, kteří chodí na fotbal. Respondenty, kteří odpovídali na deset otázek, byli muži ve věku 20, 27, 29, 32 a 56 let. Interview probíhala při příležitosti návštěvy zápasů. Přehled jednotlivých rozhovorů lze najít mezi přílohami nacházející se na konci práce. Dále probíhaly neformální informativní rozhovory se zástupci Policie ČR, s fotbalovými trenéry, hráči a novináři. Otázky strukturovaného rozhovoru byly následující:

1 – Jak se jmenuješ a kolik je ti let?	6 – Jak často chodíš na fotbal?
2 – Jaké je tvé nejvyšší dosažené vzdělání?	7 – Piješ před nebo během utkání alkohol?

3 – Máš nějaké zaměstnání?	8 – Za jakého fanouška se považuješ?
4 – Jak trávíš svůj volný čas?	9 – Jaký je tvůj oblíbený tým?
5 – Proč navštěvuješ fotbalová utkání?	10 – Měl jsi někdy problémy se zákonem?

4.3.3 Analýza – popisná a komparativní

Popisná analýza se užije při sběru informací k danému problému a bude pramenit z poznatků, které budou dosaženy studiem literatury a jiných zdrojů (fanouškovské literatury a časopisů, internetu, zákonů). Jde tedy o analýzu sekundárních dat.

V případě komparativní analýza se bude jednat o srovnání předem daných a nasbíraných dat. Jde tedy o porovnání dat ze sekundární externího zdroje a primárních dat, které získám z pozorování.

4.4 Výzkumný soubor

Cílovou skupinou výzkumného souboru budou fanoušci 3 družstev, která nastupují v nejvyšší české lize. Gambrinus ligu jsem si vybral proto, že jsou v ní zastoupeny kluby ze všech krajů naší republiky a může tak být prokázány odlišnosti způsobené geografickými umístěním, různorodým složením diváckého publika nebo odlišnými postoji klubů. Dalším faktorem pro tuto volbu je, že většina negativních situací se odehraje právě v naší nejvyšší soutěži. Předmětem výzkumu budou týmy jak s vrchních, středních, tak i nižších příček tabulky, které pocházejí z jiných částí republiky. Čechy jsou zastoupeny 2 pražskými kluby, jmenovitě SK Slavia Praha a AC Sparta Praha, východ republiky reprezentuje FC Baník Ostrava. Tyto kluby patří k týmům s největší základnou příznivců, a proto zde budou zastoupeny všechny výše zmíněné skupiny fanoušků.

4.4.1 SK Slavia Praha

SK Slavia Praha je jedním ze dvou nejúspěšnějších českých klubů historie. Její počátky sahají až do roku 1892, což z ní dělá nejstarší český klub, který najdeme na našich trávnících. Již od této doby reprezentuje Českou, respektive Československou republiku v mezinárodních soutěžích a dosáhla mnoha úspěchů, které se vryli do historie českého fotbalu nesmazatelnou stopou. Mezi největší tuzemské úspěchy tohoto pražského klubu se řadí: 17x vítěz ligy⁸ a trojnásobné vítězství domácího poháru. Za dlouhou éru Slávie v jejím dresu nastoupila nejedna legenda fotbalové scény. Mezi ty nejnámější patří: František Plánička, Antonín Puč, Alexandr Bokšay, Josef Bican, Jan Lála, František Veselý, Vladimír Šmicer, Karel Poborský nebo Radek Bejbl.

⁸ 1913, 1925, 1929, 1930, 1931, 1933, 1934, 1935, 1937, 1940, 1941, 1942, 1943, 1947, 1996, 2008, 2009

4.4.2 AC Sparta Praha

AC Sparta Praha je dlouhodobě nejvýznamnějším a na sportovním poli nejúspěšnějším klubem českého fotbalu. Za více než 115 let své existence zaznamenal úspěchy v domácích soutěžích, stejně jako i na mezinárodní fotbalové scéně. V novodobé historii České republiky patří Spartě jednoznačné prvenství v umístění v domácí ligové soutěži (11 titulů mistra České republiky), pravidelně také reprezentuje český fotbal v soutěžích UEFA (UEFA Champions League a Europa League - dříve UEFA Cup), ve kterých také dosáhla řady úspěchů. V sezoně 2010/2011 AC Sparta Praha získala již 35. titul mistra české nebo československé ligy⁹. Ke svým tuzemským úspěchům přidává i vynikající výsledky na Evropském poli, když třikrát vyhrála tzv. Středoevropský pohár, což byla obdoba dnešní ligy mistrů. Dresem letenského týmu prošlo mnoho slavných jmen. Jen namátkou bych jmenoval ty nejznámější: Oldřich Nejedlý, Vlasta Burian, Andrej Kvašňák, Petr Kouba nebo Tomáš Horňák.

4.4.3 FC Baník Ostrava

Nejmladším klubem (rok zal. 1922), který budu hodnotit je FC Baník Ostrava. Tento slezský klub, ve srovnání s pražskými protějšky, nedosáhl takového množství titulů a trofejí, i když několik slavných vítězství¹⁰ také zaznamenal a ve fotbalové Evropě své jméno také má. Je však především znám díky svým fanouškům (chachaři, kteří se nemalou měrou podíleli na zisku posledních velkých úspěchů) a hráčům, kteří pocházejí z okolí Ostravy. V posledních dvacetiletích hrál za tento tým nejeden z evropských vicešampionů (Srníček, Látal), vítězové evropských lig (Galásek, Sionko, Heinz), dokonce i ligy mistrů, nejprestižnější ligové soutěže (Jankulovski, Baroš), ale i další výborní fotbalisté naší historie. Je vidět, že na východě naší republiky není a dobré fotbalisty nouze, což může být jedním z důvodů, proč je stadion na Bazalech jedním z nejnavštěvovanějších v Gambrinus lize.

9 1912, 1919, 1922, 1926, 1927, 1932, 1938, 1939, 1944, 1946, 1948, 1952, 1954, 1965, 1967, 1984, 1985, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1993, 1994, 1995, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2005, 2007, 2010

10 Mistr ligy: 1976, 1980, 1981, 2004, Vítěz domácího poháru: 1973, 1978, 1979, 1991, 2005

5. Výzkum

Předmětem výzkumu byla 3 družstva a jejich fanoušci hrající v roce 2010/ 2011 tuzemskou nejvyšší soutěž. Data získaná z šetření jsou zanesena v tabulce a roztříděna podle jednotlivých kategorií. V prvním sloupci tabulky se nachází různé projevy fanoušků (pískání, vandalismus, pyrotechnika,...), v druhém sloupci je zaznamenána příčina jednotlivých projevů a ve třetím celkové trvání projevů, popřípadě upřesnění druhu nebo počtu opakování jednotlivých projevů fanoušků. V jednotlivých tabulkách jsou zaznamenány pouze projevy, které byly zaznamenány během zápasu. Tabulky jsou doplněny o krátkým popis, který lze najít pod tabulkou s daty.

FC Bohemians 1905 – SK Slavia Praha – 1. kolo 16.7. 2010

Hned 1. kolo Gambrinus ligy 2010/2011 na sebe upoutalo značnou pozornost. Hlavním problémem bylo stěhování FC Bohemians 1905 na domácí stadion Slavie v Edenu. Slávističtí fanoušci se rozhodli tento zápas bojkotovat návštěvou tribun a zůstali stát před stadionem, kde provolávali svá hesla a odpalovali pyrotechniku. Jejich počet byl odhadem asi 500-600 osob. Zhruba 500 členná skupina poté opouští okolí stadionu, doprovázena policií na každém krok, a vydává se na plánovaný protestní pochod ke stadionu „bohemky“ a zpět. Vše probíhalo bez konfliktů, ať už mezi jednotlivými tábory, tak policií ČR. Až při zpáteční cestě se skupina dostává do potyčky s policií¹¹. Výsledkem je 60 zadržených fanoušků, následně propuštěných s 500 korunovou pokutou. Na samotný zápas dorazili většinou pasivní fanoušci a zhruba 300 těch aktivních, proto se o dalším průběhu zápasu nebudu dále zmiňovat.

11 Za začátek konfliktu údajně nese zodpovědnost anti- konfliktní tým policie, který srážil na zem projíždějícího cyklistu. Fanoušci žádali vysvětlení, kterého se jim nedostalo. Nastává zmatek, který policie řeší pomocí rozbušek vhozených mezi fanoušky.

FC Baník Ostrava – Slavia Praha, 2. kolo, 25.7 2010**Tabulka č. 8 FC Baník Ostava**

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	180 s
	zdržování soupeře	40 s
	soupeřův tým	80 s
	hra vlastního tým	40 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího hráči soupeře	pouze projevy malých skupin
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího	několik plastových kelímků
	choreografie	kartony
hlasová podpora (skandování)		80 minut
choreografie		1x plachta doplněná o kartony
použití pyrotechniky	gól	2x bengálské ohně

Tabulka č. 9 SK Slavia Praha

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	220 s
	zdržování soupeře	20 s
	soupeřův tým	100 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího akce NE rasismu	velké skupiny
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího	několik plastových kelímků
hlasová podpora (skandování)		84 minut
použití pyrotechniky	bez pozorované reakce	1x dýmovnice, 2x bengálské ohně

Už od příjezdu pražských fanoušků byla policie na svých místech a držela oba tábory v dostatečné vzdálenosti. Díky tomu nebyl před zápasem pozorován žádný střet. Zápas probíhal v poklidném rytmu. Skandování obou táborů probíhalo s menšími přestávkami celý zápas, fanoušci Baníku jej doprovodili v prvním poločase choreografií přes celý sektor pro vlajkonoše, na které propagovaly svůj fanzin. Verbální násilí bylo omezeno na minimum. Kromě jednoho incidentu v kotli Slavie ze začátku utkání, byly pozorovány pouze nadávky a urážky jednotlivců. Během zápasu bylo na obou stranách odpáleno několik dýmovnic a světlic, které nebyly vhozeny na hrací plochu. Utkání sledovalo celkem 6075 diváků, z toho jich bylo zhruba 600 – 700 v domácím kotli a 300 ve slávistickém.

Tabulka č. 10 FC Baník Ostrava – FC Zbrojovka Brno, 3. kolo, 1.8. 2010

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího soupeřův tým	230s 80 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	malé skupiny
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího choreografie	několik plastových kelímků vypálené světlice
hlasová podpora (skandování)		85 minut
použití pyrotechniky	choreografie	60x bengálské ohně, 6x hirošima ¹² ,
choreografie		2x

Domácí fanoušci si zápas očividně užívali. Na stadionu se sešlo 5980 diváků, z toho zhruba 800 aktivních fanoušků. Vzhledem k příznivému vývoji utkání se nedopouštěli žádných větších nepokojů, které by musela řešit policie, a to ani před, ani po zápase. Za zmínku stojí pouze druhá choreografie. Plachta s nápisem „Pyrotechnika není zločin“ byla roztažena nad polovinou kotle a byla doplněna o vlajky v klubových barvách. Současně s vytažením zmiňovaného transparentu bylo na vedlejší „tribuně chudých“ zapáleno 50 červených ohňů. Během utkání docházelo pouze ke sporadickému pískání a nadávkám na adresu rozhodčího. Nebyl pozorován žádný předmět hozený po některém z aktérů hry.

12 druh pyrotechniky

AC Sparta Praha – FC Baník Ostrava, 4. kolo, 8. 8. 2010

Tabulka č. 11 AC Sparta Praha

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	260 s
	soupeřův tým	140 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	malé skupiny téměř celý zápas, chvílemi i větší skupiny
	soupeřův tým	polovina kotle (500)
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího	plastové lahve, kelímky
	choreografie	balónky, dýmovnice, ohně
hlasová podpora (skandování)		82 minut
použití pyrotechniky	choreografie	14x bengálské ohně, 6x dýmovnice
choreografie		3x

Tabulka č. 12 FC Baník Ostrava

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	320 s
	vlastní tým	60 s
	tým soupeře	240 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	větší skupiny
	hráči soupeře	menší skupiny
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího, nespokojenost s hrou	plastové lahve, kelímky, zapalovače
	choreografie	balónky
hlasová podpora (skandování)		78 min
choreografie		1x

Tento zápas je považován za jeden z nejvíce rizikových na našich stadionech, a proto byly bezpečnostní opatření na nejvyšší úrovni. Na každém kroku bylo možné potkat policejní hlídky, ve vzduchu hlídala pořádek helikoptéra. Mimo drobných potyček, odehrávajících se před i po zápase, ze kterých nebyl nikdo obviněn, probíhalo vše v relativním poklidu. Samotný zápas otevřeli spart'anskí ultras zapálením několika dýmovnic, kopírujících klubové barvy, doplněných o zhruba desítku pochodní. Během utkání ukázaly ještě dvě menší chorea doplněná o balónky. I ostravští fanoušci ukázali jednu choreografii a i přes nepříznivý vývoj utkání na trávníku se snažili podporovat svůj tým. Nadávky a urážky směrem k rozhodčímu („černá svině“) byly slyšet z obou táborů, stejně jako zvolání „smrt spartě“, resp. „baníku“. Dále se hlavně slezští fanoušci uchýlovali k vyhazování předmětů na hrací plochu a to hlavně po sporných rozhodnutích rozhodčích (létaly hlavně kelímky a zapalovače). Celková divácká návštěva byla na české poměry nadprůměrná – 14 050, z toho aktivních fanoušků Ostravy bylo 850, ve spart'anském kotli se nacházelo asi 1000 lidí.

Tabulka č. 13 SK Slavia Praha – FC Slovan Liberec, 5. kolo, 15. 8. 2010

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	120 s
	soupeřův tým	150 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	menší skupiny
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího	několik kelímků
hlasová podpora (skandování)		88 minut
použití pyrotechniky	choreografie	8x bengálské ohně
choreografie		1x

Utkaní mělo od samého začátku výbornou atmosféru. Na zápas dorazilo bez svou osob 9000 diváků, z toho jich bylo zhruba 1100¹³ na tribuně sever, tribuně pro vlajkonoše. Již od první hvizdu rozhodčího bylo slyšet slávistické chorály, které zněly celý zápas. V první části zápasu navíc rozvinuli choreografii, která byla doplněna o velké množství vlajek a několik bengálských ohňů, které nebyly vhozeny do hřiště. Nadávky a urážky se z hlediště ozývaly pouze sporadicky a byly záležitostí pouze menších nespokojených skupin, které se pokusily vhodit na hřiště i pár plastových kelímků. Nebyly zjištěny žádné potyčky, ani zásah policie, které by souvisely s utkáním.

13 Byl to první domácí zápas, který fanoušci slávie nebojkotovali od začátku sezony (dělení o stadion s Bohemians 1905)

Tabulka č .14 AC Sparta Praha – FC Viktoria Plzeň, 6. kolo, 21. 8. 2010

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	160 s
	zdržování soupeře	120 s
	vlastní tým	40 s
	soupeřův tým	120 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	velké skupiny v kotli po většinu druhého poločasu
	zdržování brankáře	1/3 kotle+ostatní část
	domácí trenér	ostatních tribun
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího, zdržování soupeře	mnoho kelímků, zapalovače, mince, papírové koule
házení předmětů na aktéry hry	zdržování brankáře	desítky plastových kelímků
hlasová podpora (skandování)		78 min

Tento zápas byl po předchozích nevydařených utkáních dalším zklamáním. Tomu odpovídala i nálada v hledišti. Z kotle domácích litaly pravidelně kelímky a jiné drobné předměty, některé i na hostujícího brankáře doplněné o četné nadávky. Nespokojenost vyústila v předčasný odchod některých fanoušků a skandovaným domáháním se demise trenéra, spojeným s jeho urážkami. Po zápase se objevilo několik menších konfliktů mezi spartánskými fanoušky a policií, nikdo však nebyl zadržen. Zápas sledovalo 7943 návštěvníků.

SK Slavia Praha – AC Sparta Praha, 9. kolo – 20. 9. 2010

Tabulka č. 15 SK Slavia Praha

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	60 s
	zdržování soupeře	20 s
	soupeřův tým	140 s
	Tomáš Řepka	100 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího Tomáš Řepka, soupeřův tým	několikrát za zápas větší skupiny, malé pravidelně většina kotle+skupiny z ostatních tribun (cca 1200)
házení předmětů na hrací plochu	tvrdý faul soupeře	vlajky, kelímky, zapalovače, mince, papírové koule, kartony
házení předmětů na aktéry hry	tvrdý faul soupeře	kelímky, zapalovače, mince, papírové koule, kartony
hlasová podpora (skandování)		celý zápasu
pyrotechnika	vstřelený gól	2x dýmavnice
	konec zápasu	20x bengálský oheň
choreografie		2x

Tabulka č. 16 AC Sparta Praha

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	90 s
	zdržování soupeře	30 s
	soupeřův tým	140 s
	fanoušci soupeře	50 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího soupeřův tým	střídavě menší i větší skupiny většina kotle
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího	kelímky, zapalovače
hlasová podpora (skandování)		86 minut
pyrotechnika	vstřelený gól	1x dýmovnice, 1x světlice

Stejně jako každý rok patří derby mezi pražskými S k nejvíce rizikovým zápas roku. Celý zápas byl doprovázen kvalitní hlasovou podporou z obou stran. Slávisté si navíc připravili dvě velká chorea (až 80 m) udělaná z kartonů a velké plachty. Ve spartánském kotli jsem žádnou choreografii nepozoroval. Utkání bylo také spojeno s nadávkami směrem k letenskému týmu (Smrt Spartě, Bij spartána do hlavy) a zejména k obránci T. Řepkovi, který musel snášet pískání a bučení při každém doteku s balónem doplněné o skandování „Řepka je čur...“ několikrát za zápas. Vulgarismy a rasistické pokřiky se ozývaly i ze spartánského tábora, nejčastěji byly reprezentovány výrazy „černá svině“. Na hrací plochu přilétlo i mnoho předmětů ze slávistického kotle jako reakce na nesportovní faul na domácího hráče, který nebyl odpískán. I policie ČR měla dostatek práce. Dohromady zadržela 10 lidí, většinou fanoušky sparty¹⁴. Utkání sledovalo 15 142, slávistický kotel čítal odhad něco kolem 2000 fanoušků, v tom spartánském jich bylo zhruba 500.

14 tři fanoušky za držení a používání pyrotechniky, 7 fanoušků v bitce po zápase, dále proběhlo několik střetů mezi fanoušky v ulicích, které policie neregistrovala; zraněna byla jedna neúčastnící se žena, která byla zasažena púllitrem

Tabulka č. 17 FC Baník Ostrava – 1. FC Slovácko, 11. kolo – 2. 10. 2010

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	100 s
	soupeřův tým	160 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	větší skupiny několikrát během zápasu
hlasová podpora (skandování)		85 min
pyrotechnika	choreografii	12x světlice, 2x rachejtle
choreografie		2x choreografie, 2x transparenty

Fanoušci Baníku opět prokázali, že patří k nejlepším v České republice. Po celý zápas, kromě několika krátkých pauz, neúnavně hnali svůj tým dopředu. Svůj výkon potvrdili několika choreografiemi a transparenty, které doprovázely žluté světlice a několik vystřelených rachejtlí. Vulgarity a pískání se nevyskytovaly se velké míře, naopak byla opět propagována akce Ne rasismu. Utkání navštívilo 4097 diváků, z toho jich bylo zhruba 500 na tribuně pro vlajkonoše.

SK Slavia Praha – FC Baník Ostrava 16. kolo, 12. 11. 2010**Tabulka č. 18 SK Slavia Praha**

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	100 s
	soupeřův tým	70 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	jednotlivci
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího	kelímky
hlasová podpora (skandování)		s minimálními přestávkami celý zápas
pyrotechnika	choreografii	16x bengálský oheň
choreografie		2x choreografie, 4x transparenty

Tabulka č. 19 FC Baník Ostrava

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	120 s
	soupeřův tým	50 s
	zdržování	40 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	třetina kotle
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího choreografie	kelímky, několik kartonů
hlasová podpora (skandování)		75 minut
pyrotechnika	choreografii	1x světlice, 1x bengálský oheň
choreografie		2x choreografie

Na toto utkání dorazila do Edenu poměrně malá návštěva čítající 4407, z toho bylo necelých 300 fanoušků v kotli Baník a kolem 700 v tom slávistickém, což je na souboj těchto mužstev poměrně málo. Utkání bylo z pohledu fanouška velmi kvalitní, zaznělo relativně malé množství nadávek, předměty vhozené směrem k hrací ploše se omezily pouze na pár kelímků. V průběhu utkání bylo možno vidět na obou stranách několik choreografií¹⁵ a transparentů, které odrážejí situaci v českém fotbale. V souvislosti utkání nedošlo k žádným nepokojům, které by musela řešit policie, z rozhovorů s fanoušky jsem se však dozvěděl, že před utkání došlo ke střetu chuligánských skupin obou týmů v počtu asi 30 lidí na každé straně.

15 Za zmínku stojí slávistická choreografie s 30 m velkou plachtou s vánočním stromčkem a nápis „Na co se těšíme letos? Na Vánoce.“, kterou doprovázelo zhruba 20 bengálských ohňů po celém sektoru.

FC Baník Ostrava – AC Sparta Praha, 18. kolo – 28.2. 2011**Tabulka č. 20 FC Baník Ostrava**

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	140 s
	zdržování	20 s
	tým soupeře	120 s
	vlastní tým	20 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	několikrát během utkání menší skupiny
házení předmětů na hrací plochu	choreografie	části vlajek, konfety
hlasová podpora (skandování)		bez 5 minut téměř celý zápas
pyrotechnika	choreografie	7x bengálský oheň, 1x světlice
choreografie		1x choreografie

Tabulka č. 21 AC Sparta Praha

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	40 s
	soupeřův tým	20 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	jedinci
hlasová podpora (skandování)		50 min
pyrotechnika	gól	3x světlice

Zápas byl zahájen pěti minutami ticha ze strany fanoušků, protestujících proti politické situaci ve městě, která byla i tématem choreografie roztažené přes většinu hlavní tribuny. Jelikož jsem toto utkání pozoroval nepřímo, nedokázal jsem přímo ohodnotit některé projevy spartánských fanoušků, kterých do Ostravy přijela necelá stovka. Přes zápas nebyli moc aktivní, ke konci zápasu odpálili pouze několik světlic, také jsem nezaznamenal, že by vhazovali směrem ke hrací ploše žádné předměty, na rozdíl od domácích. Díky nízkému počtu pražských fans nedošlo k žádným konfliktům, za zmínku stojí pouze průnik skupiny protestujících fanoušků, kteří snadno pronikli přes všechna bezpečnostní opatření i bez lístků a přes tréninkové hřiště se dostali až těsně k trávníku. Bylo vidět, že mnoho domácích fanoušků z celkových 8133 nebylo spokojeno se hrou svého týmu a ještě před ukončení houfně odcházeli.

Tabulka č. 22 AC Sparta Praha – FC Zbrojovka Brno, 21. kolo – 19. 3. 2010

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	70 s
	zdržování	10 s
	tým soupeře	90 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího, faul soupeře	malé skupiny a jednotlivci
házení předmětů na hrací plochu	faul soupeře	kelímky
hlasová podpora (skandování)		70 minut
pyrotechnika	gól, bez pozorované reakce	3x světlice

Jelikož mnoho aktivních spartánských fanoušků dlouhodobě bojkotuje většinu zápasů, na Letné není taková atmosféra, jako bývala dříve. Domácí kotel (asi 500 osob) je slyšet pouze v několikaminutových úsecích, choreografii jsem nepozoroval žádnou a pozornost na sebe sektor strhává pouze světlicemi a kelímky letícími směrem k trávníku. Z žádných dostupných zdrojů a rozhovorů jsem se nedozvěděl o žádném střetu nebo policejním zákroku. Na tento zápas se přišlo podívat 7203 diváků.

Tabulka č. 23 SK Slavia Praha – FC Hradec Králové, 22. kolo – 3. 4. 2011

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	50 s
	tým soupeře	80 s
verbální násilí	rozhodčí, hráči soupeře	malé skupiny
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího, choreografie	kelímky, kartony
hlasová podpora (skandování)		85 minut
choreografie		3x choreo, 1x transparent

6291 fanoušků, kteří se přišli podívat na utkání nemohli mít radost z předvedené hry. Malou útěchou pro ně mohlo být aspoň dění v hledišti, kde sláviské klasicky předvedli organizovaný výkon s velkým množstvím choreografií (např.:červenobílé kartony přes celou tribunu sever s nápisem TS). Tentokrát jsem nezahlédl ani jednu světlici či jinou pyrotechniku. Povzbuzování se neslo ve sportovním duchu bez zbytečných urážek a předmětů vhozených k hrací ploše. Ke konci zápasu se ozvalo několikrát „Smrt spartě“ jako připomínka nadcházejícího derby.

AC Sparta Praha – SK Slavia Praha, 23. kolo, 11. 4. 2011**Tabulka č. 24 AC Sparta Praha**

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	130 s
	soupeřův tým	160 s
	fanoušci soupeře	60 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího proti hráčům soupeře	velké skupiny v průběhu celého zápasu menší skupiny
házení předmětů na hrací plochu	choreo, rozhodčí	papíry, kelímky, jiné drobné předměty
házení předmětů na aktéry hry	rozhodčí	kelímky, papírové koule
hlasová podpora (skandování)		80 min
pyrotechnika	vstřelený gól, choreo	3x světlice 12x bengálský oheň
choreografie		2x choreo, 3x transparenty

Tabulka č. 25 SK Slavia Praha

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	70 s
	zdržování soupeře	40 s
	soupeřův tým	110 s
	Tomáš Řepka	60 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího Tomáš Řepka, soupeřův tým	menší skupiny 2/3 kotle (600)
házení předmětů na hrací plochu	rozhodnutí rozhodčího	kelímky
hlasová podpora (skandování)		90 min
pyrotechnika	choreografie	3x světlice 10x bengálský oheň
choreografie		1x

Slávisti se na jarní derby scházeli tradičně na Staroměstském náměstí, odkud pokračovali směrem na Letnou. Po cestě odpálili (za souhlasu policie) desítky ohňů a několik dýmovnic. Velké střety se na rozdíl od předchozího střetnutí nekonali, vznikali pouze drobné konflikty s fanoušky sparty a následně i policií. Zde stojí za zmínku brutální zákrok některých policistů, který se nejednou probíral v médiích a řešila ho i policejní inspekce. Byli zadrženi dva slávisté, kteří byli následně propuštěni. V první půli proběhla dvě zajímavé choreografie, první spartánská tvořila vlajku v barvách klubu, která se rozprostírala přes půlku stadionu (zapojilo se do ní téměř 10 000 lidí). Jelikož měl slávistický kotel choreografii zakázanou, po celém jejich sektoru se rozdala červená trička, která byla doplněna o další bílá s nápisem „Pyro není zločin“. Zároveň s tím bylo odpáleno několik světlice a asi desítka červených ohňů. Do fandění se zapojila téměř polovina domácího osazenstva, slávistů přišlo kolem 1000. Celková návštěva byla na naši republiku poměrně vysoká, přesněji 18 873. Po ukončení zápasu se strhlo ještě pár menších konfliktů, které pramenili s frustrace slávistických fanoušků. Nikdo nebyl zatčen.

Tabulka č. 26 FC Baník Ostrava – FC Bohemians 1905, 24. kolo – 16. 4. 2011

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	50 s
	soupeřův tým	40 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	malé skupiny
hlasová podpora (skandování)		85 min
pyrotechnika	choreografie	20x bengálský oheň
choreografie		1x choreo, 1x transparenty

Tento zápas nepřinesl moc fotbalové krásy, proto se fanoušci chtěli bavit aspoň v hledišti, do kterého přišlo pouze 3185 osob. Z toho asi 500 na severní tribuně. Celý zápas provázela dobrá zvuková kulisa, proběhly dvě choreografie, které opět poukazovaly na domácí politickou situaci. Bylo při nich odpáleno na dvě desítky červených bengálských ohňů, které na tribunách i zůstaly. Nepozoroval jsem ani jiné vhozené předměty. Zápas se obešel bez větších projevů verbálního charakteru a jiných nepokojů.

Tabulka č. 27 AC Sparta Praha – FC Slovan Liberec, 27. kolo, 6.5.

projevy fanoušků	reakce na	doba trvání/ počet/ typ
pískání	rozhodnutí rozhodčího	200 s
	vlastní tým	20 s
	soupeřův tým	150 s
verbální násilí	rozhodnutí rozhodčího	malé i větší skupiny
	hráči soupeře	menší skupiny
házení předmětů na hrací plochu	faul soupeře, rozhodnutí rozhodčího	kelímky, drobné předměty
hlasová podpora (skandování)		80 min
pyrotechnika	choreografie	10x bengálský oheň, 2x dýmovnice
choreografie		1x choreo

Poslední z hodnocených zápasů se odehrál na Letné před 5715 fanoušky, z toho jich bylo zhruba 700 těch spartánských v kotli. Spartánské fanoušky si připravili jednu choreografii vyjadřující nesouhlas s děním v ČMFS, kterou doprovázelo několik bengálských ohňů a dvě dýmovnice. Fanoušky s přibývajícím časem fandili se stále většími přestávkami, které prokládali pískotem vulgarismy, jak na adresu rozhodčího („Hovado, hovado“), tak směrem k několika hráčům soupeře. Kromě několika kelímků a dalších drobných předmětů, které téměř nedoletěly na trávník, jsem nezískal informace o dalších konfliktech.

6. DISKUZE

Hlavním cílem mého výzkumu bylo sledovat konkrétní projevy fotbalových fanoušků od těch, které vykonává jednotlivec jako verbální útoky a vyhazování předmětů směrem k hrací ploše až po ty, které musí být dobře zorganizované a zapojí se do nich několik set lidí (choreografie). Jak uvádějí ve svém výzkumu Slepíčka, Kotlík, Slepíčková 2005, nejčastějšími důvody, které rozladí fanoušky v hledišti, jsou sporné rozhodnutí rozhodčího, špatná úroveň hry a nesportovní chování aktérů hry. Tento fakt byl z části potvrzen i mým šetřením. Pokud se jedná o pískání, můžeme za největší podnět, který ho vyvolává považovat sporná rozhodnutí rozhodčího, protože jsou většinou v opozici s názory diváků. Druhým důvodem, který vyvolával silné emoce, bylo družstvo soupeře. To předváděnou hru, standardní situacemi nebo fauly na domácí hráče bylo také často odměňováno pískotem. Stranou nezůstal ani domácí tým, který svou hrou diváky nepřesvědčil a byl několikrát během utkání vypískán (dvakrát fanoušci opustili předčasně zápas). Ze sledovaných týmů do hry nejvíce zasahovali pískotem fanoušci Ostravy s celkovým počtem téměř 30 minut. Dále sparta s podobným výsledkem jako slavisté, 26 minut.

U verbálních projevů se pořadí otočilo, nejvíce sprostí byli fanoušci pražské Slavie, nejméně nadávali příznivci Baníku. Tento fakt byl, dle mého názoru, způsoben relativně malou návštěvností, která chodila slezský klub během sezóny podpořit. Příčiny urážek byly opět téměř totožné s citovanými autory. Nejvíce urážek musí snést během utkání sudí, následovaný rivalským týmem, respektive jeho konkrétními hráči (nejvíce nadávek v minulých letech „schtal“ Tomáš Řepka a to zejména od příznivců Slavie).

Dalším z hodnocených projevů, který popisují Mareš, Smolík a Suchánek 2004, je vyhazování předmětů na hrací plochu, popřípadě na hráče a jiné aktéry hry. V tomto ohledu na mě působily všechny skupiny vcelku vyrovnaně. Každý z pozorovaných táborů začal při nesportovním či spornému faultu, který často přišel ve vypjaté chvíli, vyhazovat všechny předměty, které měly jeho příznivci po ruce. Nejčastěji to byly plastové kelímky nebo láhve, časté byly také kartony a papíry, které se před tím využily u choreografie, výjimkou nebyly ani zapalovače, mince nebo vyhořelé bengálské ohně a dýmovnice. Slepíčka, Kotlík a Slepíčková 2005 během svého výzkumu zjistili, že téměř 5% fanoušků vyhazuje na trávník předměty při faultu na jejich hráče a 24% hlasitě protestuje. Házení předmětů na aktéry hry nebylo, díky velké vzdálenosti tribun a sítím, které brání vyhazování těchto předmětů směrem k trávníku, moc úspěšné. Nicméně jsem zaznamenal jeden případ, kdy byl spartánskými fanoušky lehce zasažen hostující gólman.

Při pozorování jsem se nesoustředil pouze na negativní jevy, kterými se projevují fotbaloví fanoušci Centrem mého zájmu byla i pozitivní momenty, které lze vidět na tribunách. Mám na mysli zejména hlasovou podporu svého družstva a choreografie, které připravují ultras. Čarnogourský 2009 poukazoval na rostoucí počet skupin ultras na našem území. S tímto názorem se mohu jen ztotožnit a tento rostoucí trend mohu potvrdit svým dlouholetým pozorováním. Svědčí o tom i data získaná z výzkumu. Každý z týmu měl v

průměru připravenou aspoň jednu choreografii na zápas. Dle mého názoru měly nejoriginálnější a nejvíce kreativní choreografie ultras Slavie. Během 6 utkání¹⁶, co byli v hledišti, představili celkem 9 choreografií, které měly často na šířku až 60 m. Tyto choreografie byly mnohdy doplněny o transparenty (5) a pyrotechniku, popřípadě vlajky. Srovnatelní byli i fanoušci Baníku Ostrava, kteří během 7 sledovaných zápasů předvedli 10 představení a 2 transparenty. Úplně špatný výsledek nepodali ani ultras sparty. Ukázali celkem 6 choreografií a několik transparentů, jejich provedení ani kvalita však nedokáže snést srovnání s dalšími dvěma skupinami.

Svoji reputaci si spartané nenapravili ani ve skandování a hlasové podpoře během utkání. Jejich průměrná podpora, do které se zapojí aspoň většina kotle, je v průměru 75 minut za zápas, což není určitě špatné ve srovnání s menšími kluby. Pokud však chceme srovnání s podobnými týmy, kterými určitě Slavia Praha i Baník Ostrava jsou, spartánský kotel na tom bude hůře. Nejlépe dopadli slávisté, kteří svůj tým ženou k vítězství téměř celý zápas - 87 minut. Baníkovci měli v průměru necelých 82 minut. Tyto rozdíly mezi jednotlivými skupinami bych viděl především v kvalitní aparatuře, kterou pražané používají, zázemí, velikosti a stavbě tribun¹⁷. Ve fotbalovém časopise FootballFactory, který se věnuje dění mezi fanoušky je každoročně vyhlášován anketa o nejlepší ultras tým v České republice. Vítězem této soutěže byl dlouhou dobu Baník Ostrava, který střídavě doplňovali Sparta a Slavia na druhém místě. Nejen na základě mého šetření se však přikláním k názoru, že největší podporu ze strany skupiny fanoušků má momentálně klub Slavie.

I přesto, že na našich stadionech stále platí zákaz pronášení a používání pyrotechniky, lze v téměř polovině zápasů každého kola vidět planoucí bengálský oheň nebo kouřit dýmovnici. Pyrotechnika je také delší dobu tématem, o kterém se v Česku v souvislosti s fotbalem často hovoří¹⁸. Z pohledu fanouška pyrotechnika na utkání určitě patří, z pohledu funkcionáře ČMFS rozhodně ne. Je jednoznačné, že pyrotechnika není bezpečná v nesprávných rukou, kdy může dojít k zranění jiných osob nebo majetku, může být použita ve výjimečných situacích i jako zbraň. Je však rozdíl, pokud je využita pouze jako doplnění k choreografii a nikomu neuškodí. Tento názor zastávají i mnozí odborníci a novináři (Tomáš Dvořák, Michal Sitek¹⁹), je však obtížné uhlídat hranici mezi jednotlivými druhy užití, tak aby nedošlo k jejímu zneužívání. Změna zákona je z toho důvodu v nedohlednu, a proto bude nejspíše nadále pokračovat trend z policejních statistik. Ty ukazují, že nejvíce zadržených v souvislosti s pořádáním fotbalových utkání je kvůli projevům násilí a pronášení a používání pyrotechniky. Jenom během mého pozorování (15 zápasů) bylo odpáleno na stadionu dohromady 175 bengálských ohňů, na téměř tři desítky světlic a 12 dýmovnic, doplněné o další druhy pyrotechniky. Nejvíce v tomto směru byli

16 První zápas s Bohemians 1905 ultras bojkotovali

17 Baník má ve srovnání menší stadion, spartané mají nevýhodu v architektuře svého stadionu

18 Například obvinění vůdce slávistického kotle v reakci na ničení stadionu během zápasu s Olomoucí

19 Redaktoři uznávaného internetového portálu FotbalPortal.cz

aktivní stoupenci ostravského klubu, kteří měli na starost skoro polovinu z celkového množství. Následovali zastánci Slavie, kteří pyrotechniku využívali zejména k doplnění choreografie a Sparty.

Letenský tým má však jedno prvenství, které je z hlediska ekonomické situace klubu asi to nejdůležitější. Může se pyšnit největší návštěvností, a to nejenom mezi sledovanými týmy, ale v celé Gambrinus lize. Během mého šetření navštívilo zápasy Sparty 77 059 diváků, což je o 12 tisíc více než na druhou Slavii (65 399 lidí), na zápasy Baníku se přišlo podívat dohromady 45 927 osob. Obdobné pořadí bychom našli i ve srovnání s čísly za celou sezónu. Na prvním místě se umístila AC Sparta Praha, následovaná Slavií Praha. Na třetí pozici byla Plzeň, čtvrtá patřila Olomouci a až na pátém místě skončil Baník Ostrava. Sparta těží zejména s velké návštěvnosti hlavních tribun, na které chodí mnoho aktivních fanoušků, kteří se většinou neztotožňují ze spartánskými ultras a hooligans. Dalším důvodem je také dobrý marketing a propagece, možnost rodinného vstupné nebo dětských koutků.

Tyto výsledky podporují i jednu z položených hypotéz. Tým Sparty bojoval celý ročník 2010/2011 o titul a nakonec skončil na druhém místě. SK Slavia Praha se po nevydařeném začátku nakonec probodovala na konečné 9. místo. Poslední sledovaný tým se již od prvních kol držel na spodních příčkách tabulky a neměl daleko k sestupu, nakonec však uhájil čtrnáctou pozici. V konfrontaci s čísly návštěvnosti to jen potvrzuje fakt, že úspěšnost klubu má vliv na jeho návštěvnost.

Pokud se jedná o fyzickou agresi, z celkových patnácti utkání došlo k šesti střetům. Během čtyř z nich byli zadrženi fanoušci některého ze zkoumaných klubů. V procentuálním vyjádření je ve 40 % zápasů těchto týmů vyvolán konflikt a v každém čtvrtém utkání je někdo zadržен. Zde se jedná hlavně o derby pražských týmů a zápasů Slavie s Ostravou. Nejvíce bojovnými skupinami se staly spartánské a slávisté, kteří měli problémy s policií nebo hostujícími fanoušky celkem čtyřikrát. Jak už jsem zmiňoval, nejvíce rizikovými zápasy jsou utkání Sparty a Slavie. Je to zapříčiněno dlouholetým rivalstvím, které má historii více než sto let. Za další důvod považují také množství lidí, které chodí na tyto zápasy. K největším nepokojům u příležitosti konání fotbalového zápasu během výzkumu docházelo u zápasů s největší návštěvností.²⁰ Tím pádem platí i druhá hypotéza – větší návštěvnost s sebou přináší větší nepokoje.

Vskutku zajímavé až zarážející pro mě byly také některé zásahy a bezpečnostní opatření policie ČR. Je velmi těžké hodnotit práci policejního zboru, protože existuje jen velmi tenká hranice, kdy je považován policejní zásah za oprávněný a kdy dochází k porušování pravomoci a policejní brutalitě. Ze záběrů, které proběhly médii, i na vlastní oči jsem viděl, jak policisté bezdůvodně zasahují proti lidem, kteří s aktivními skupinami fanoušků nemají nic společného a pouze procházejí. Na druhou stranu, kdyby policie nebyla přísná, situace se jí vymkla z rukou a následky byly daleko horší. Zdůraznil bych

20 AC Sparta Praha – SK Slavia Praha – 18 873, SK Slavia Praha – AC Sparta Praha – 15 142, AC Sparta Praha – FC Baník Ostrava – 14 050, AC Sparta Praha – FC Lokomotiva Plzeň – 7943, FC Baník Ostrava – SK Slavia Praha - 4407

spíše fakt, podložený pražským pozorováním zápasu s Baníkem, kdy skupinu ani ne 30 fanoušků, kteří přijeli na nádraží do Vršovic, doprovází 150 těžkooděnců a monitoruje je vrtulník. Věřím, že prevence je důležitá, ale pětinasobek policistů je dle mého názoru zbytečný luxus. Jak informovala mnohá média (ČT, NOVA, MF DNES,...) 16. 2. 2009 podepsali policejní ředitel a šéf ČMFS dohodu o odchodu policie ze stadionu. O bezpečnost se mají starat hlavně pořadatelé a kamery, jsou také nasazeni policisté v civilu. Jak je však vidět na stadionech pořadatelé často nemají potřebné vybavení a kondici na to, aby mohli ustát nátlak a konflikty s fanoušky. Příkladem toho jsou zápasy Baníku nebo Slavie s Olomoucí²¹.

21 Fanoušci Slavie ukončili pohárový zápas Ondrášovka Cupu (5.5. 2011). Během poločasu vběhli na trávník a žádali vysvětlení o budoucnosti klubu. Následně začali ničit vybavení stadionu i jeho útroby do té doby než se k nim dostala policie. Výsledná škoda šla do milionů korun.

7. ZÁVĚR

Tuto bakalářskou práci jsem začínal psát s představou dvou cílů. Prohloubit si stávající vědomosti o fotbalových skupinách a dění na stadionu, které prvotně pramenily spíše z pohledu fanouška a zjistit, jaké jsou na naší scéně skupiny fanoušků a jak se projevují. Teď, když jsem se dostal na její závěr, přečetl mnoho odborné literatury na toto téma, seznámil se s dokumenty fanoušků a prováděl s nimi rozhovory, si myslím, že jsem získal mnoho znalostí z oblasti týkající se fanoušků a jejich negativních i pozitivních projevů chování. Stále však nacházím nové otázky, kterých s moderním vývojem tohoto fenoménu bude přibývat. Například kam se bude fanouškovství posunovat dále? Budou se nadále stupňovat konflikty a projevy agrese? Vývoj fotbalu procházel, společně s jeho diváky, dlouhým vývojem, který zažil mnohá neštěstí a mnohé radostné okamžiky. Svůj vývoj si prodělala také scéna diváků. Přes aktivní fanoušky a vznik prvních chuligánských skupin dělnické mládeže až po obrovské choreografie spojené s odpalováním pyrotechniky. Tomuto vývoji, i když ve zkrácené době, nezabránila ani Česká republika.

Současná tuzemská situace setrvává oproti minulým rokům relativně v poklidu. To bych kladl za následek dostatečnému množství legislativních opatření, která byla v minulých letech přijata a kladení důrazu na dodržování uložených sankcí. Za další důvod bych považoval změnu spektra fotbalových fanoušků. V minulých letech byly stadiony daleko méně bezpečné, chyběla mnohá bezpečnostní opatření. Navíc zejména v kotlích převládaly skupiny hooligans, jejichž primárním cílem bylo vyvolávat konflikt. Na dnešních utkáních převládají skupiny aktivních fanoušků a ultras, kteří navíc vytvářejí časté choreografie, které mohou být atraktivní i pro nezaujatého diváka. Stále se však můžeme setkat s diváckým násilím, které je nejčastěji prezentováno pomocí verbálních nadávek, konfliktů jednotlivých skupin nebo vandalismem.

Diváckého násilí již není doménou pouze skupin chuligánů, ale stále častěji se zapojují ultras i běžní fanoušci. Jak by se tyto projevy a problémy daly řešit? Zářným příkladem může být Anglie, která jako kolébka hooligans zažila nejhorší nepokoje. Po jejím vzoru vstoupily v platnost četné zákony, které upravují chování na stadionech i mimo ně. Dalším účinným prvkem by mohlo být zavedení registru fotbalových fanoušků, kteří jsou problematictí a zabránit jim ve vstupu na stadion. Právě tito lidé začínají s výtržnostmi a ostatní se pod vlivem anonymity davu přidávají. Klíčovou roli také hraje samotný klub. Ten by měl být se svými fanoušky v častém kontaktu, aby znal jejich potřeby a přání a nedocházelo ke zbytečným protestům a bojkotování zápasů. Dobrým začátkem by mohla být podpora a poděkování za pozitivní projevy a následné zintenzivnění vztahů klub-fanoušek. Klub by také měl přistupovat rozdílně k jednotlivým skupinám fans, protože každá vyžaduje specifický druh komunikace. Měl by také řádně vyškolit ochranku na stadionech a nepřenechávat všechnu zodpovědnost pouze na policii, která mnohdy vyvolá ještě větší rozruch. Další důležitou oblastí, které by se v souvislosti s diváckým násilím měla věnovat pozornost je prevence. Preventivní práce s výtržníky je v současné době téměř nulová. Chybí dlouhodobá vzdělávací práce s fanoušky. Zde by měl

po vzoru Německa a Anglie hrát velkou roli klub, který by zodpovídal za chování svých fanoušků a musel by s nimi tedy více komunikovat a pracovat.

Jak jsem zjistil, patří mezi nejčastější projevy agrese verbální násilí, kterému se nedá prakticky zabránit, a vyhazování předmětů na hrací plochu. Tento prvkem se již dá kompenzovat třeba sítěmi, které brání fanouškům vyhazovat předměty na hrací plochu. I když již visí na některých stadionech, je to spíše zlomek z jejich potřebného množství. Toto opatření by se měla vztahovat pouze na sektory vlajkonošů, jelikož na hlavních tribunách většinou nesedají agresivní fanoušci. Dalším prvkem, který může zabránit agresivitě v hledišti, zejména pokud jde o vyhazování předmětů na aktéry hry a pyrotechniku, je kamerový systém, pomocí něhož mohou bezpečnostní složky monitorovat útočníky a následný záznam použít jako důkaz při soudním líčení. Bohužel tento systém je díky nedostatku financí v českém fotbale výsadou jen některých stadionů.

Možností jak zmírnit dopady projevů agrese je mnoho. Nemyslím si, že chuligánství a divácké násilí v příštích letech vymizí. Je to jev, který se stal nedílnou součástí fotbalu a je jenom otázkou, kam se bude dále vyvíjet a zda to můžeme nějak ovlivnit. Doufejme, že tento trend bude co nejméně násilný, tak aby bylo pro každého hráče radost hrát před svými fanoušky.

8. POUŽITÁ LITERATURA

- 1) BEYER, D. *Fotbalové násilí*. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 70 s.
- 2) BEYER, D.; SMOLÍK, J. Výsledky dotazníkového šetření mezi fotbalovými fanoušky v rámci projektu ProFotbalFans. In *Aktuální otázky sociologie sportu: sborník ze semináře* [CD ROM]. Praha: Česká kinantropická společnost, Sekce sociologie sportu, 2007, s. 74-79.
- 3) BUFORD, Bill. *Sám mezi rowdies*. 1. Nové sedlo u Lokte: Plachý Zdeněk, 2005. 237 s. ISBN 80-903556-0-9.
- 4) ČARNOGURSKÝ, Tomáš . *Divácké násilí v ČR: veřejně politický problém*. Praha , 2009. 232 s. Diplomová práce. UK.
- 5) DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická zdatnost*. 3. Praha : Karolinum, 1993. 374 s. ISBN 80-7184-141-2.
- 6) DUKE, V.; SLEPIČKA, P. *Bohemian Rhapsody: football supporters in the Czech Republic*. In Dunning, E . et al. *Fighting fans. Football hooliganism as a world phenomenon*. Dublin: Uniersity college Dublin press 2002, s. 49 -61.
- 7) DUNNING, E . et al. *Fighting fans. Football hooliganism as a world phenomenon*. Dublin: Uniersity college Dublin press 2002, s. 49 -61.
- 8) FotbalPortal.cz. *Patří pyrotechnika na fotbalové zápasy*. Fotbalportal.cz [online]. 4.8.2010. Dostupné z WWW: <<http://www.fotbalportal.cz/ostatni/vse/22154-tema-fotbalportalu-patri-pyrotechnika-na-fotbalove-stadiony/>>.
- 9) HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha, Portál. 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X
- 10) HENDL, J., BLAHUŠ.P. *Návrh projektu závěrečné práce*. [online] aktualizováno dne 6.4.2010. Dostupný z <<http://www.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/index1.htm>>
- 11) JEŘÁBEK, Josef . *Hooligans-násilí na fotbalových stadionech*. Brno, 2009. 87 s. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/208723/pdf_b/Hooligans_-_prosty_text_bak._prace.pdf>
- 12) KERR, J.H. *Rethinking aggression and violence in sport*. Oxon : Routledge, 2005. 160 s. Dostupné z WWW: <http://books.google.cz/books?id=yxyF5KQS3v8C&printsec=frontcover&dq=j.h.kerr&hl=cs&ei=NU9WTveQAcvtsgbH5sGuCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CDcQ6AEwAg#v=onepage&q&f=false>.
- 13) KING, John. *England Away*. Randon House: Jonathan Cape, 1998. 260 s.

- 14) KOTLÍK, K. *Psychosociální determinanty chování fotbalových diváků*. Praha 2004. 62 s. Diplomová práce na UK FTVS. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Pavel Slepíčka, DrSc.
- 15) MALÁ, Hana. *Agrese a divácké násilí*. Brno, 2008. 55 s. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati . Dostupné z WWW: <http://dspace.knihovna.utb.cz/bitstream/handle/10563/5688/mal%C3%A1_2008_bp.pdf?sequence=1>.
- 16) MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrister and Principál. 2004. 181 s. ISBN 80-903333-0-3
- 17) MV ČR. *Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2006*. Praha: MV ČR 2007. Dostupné z WWW:< <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007.extrem06.pdf> >
- 18) MV ČR. *Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2007*. Praha: MV ČR 2008. Dostupné z WWW:< <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2008/extrem07.pdf> >
- 19) MV ČR. *Strategie boje proti extremismu*. Praha: MV ČR 2009. Dostupné z WWW:< <http://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-kriminalita-zpravy-o-extremismu.aspx>>
- 20) OBP MV ČR. *Návrhy opatření k řešení problematiky diváckého násilí*. Praha: MV ČR, 2008. Interní dokument.
- 21) OBP MV ČR. *Zpráva o situaci v oblasti diváckého násilí, dopadu koncepce v praxi a návrzích dalších opatření*. Praha: MV ČR, 2010.
- 22) PETRUSEK, Miroslav (vyd.). *Velký sociologický slovník. I, A–O. 1. vyd.* Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.
- 23) RADA EVROPY. *Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních. Role místních a regionálních orgánů veřejné správy v prevenci násilí při sportovních utkáních*. Překlad OPK MV ČR, 2006. Brusel: Council of Europe, 2005.
- 24) SEKOT, A. *Sociologie sportu*. Brno. Masarykova univerzita: Paido. 2006. ISBN 80-7315-132-4
- 25) SLEPIČKA, P. *Sportovní diváctví*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1990. 209 s. ISBN 80-7033-012-0
- 26) SLEPIČKA, Pavel; HOŠEK, Václav; HÁTLOVÁ, Běla. *Psychologie sportu*. Praha : Karolinum, 2006. 230 s. ISBN 80-246-1290-9.
- 27) SLEPIČKA, P.; Kotlík, K.; Slepíčková, I. *Sociálně psychologické aspekty fotbalového diváctví. Telesná výchova a šport*. 2005, č. 2, s. 34-39. Dostupné z WWW:< http://local.fsport.uniba.sk/a_veda_vyskum/CASOPIS/r2005/c2/sle.pdf>

- 28) SMOLÍK, J. *Psychologické aspekty fotbalového diváctví*. Brno, Masarykova univerzita. 2001. ISBN 978-3-927760-99-8
- 29) SMOLÍK, J. *Fotbalové chuligánství. Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karoly Vary: Zdeněk Plachý, 2008.
- 30) SPAAIJ, Ramón . *Understanding football hooliganism: a comparison of six Western European clubs*. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2006. 500 s. Dostupné z WWW:
<http://books.google.cz/books?id=i21W_KN_iUMC&printsec=frontcover&dq=Spaaij+2006&hl=cs&ei=YBBWTrKII8WRswbXzvjTCg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCoQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false>.
- 31) Sport.cz. Policie kvůli incidentům kolem derby pražských S zadržela deset fanoušků sparty. *Sport.cz* [online]. 21.9.2010 Dostupné z WWW:
<<http://fotbal.sport.cz/clanek/175550-policie-kvuli-incidentum-kolem-derby-prazskych-s-zadrzela-deset-fanousku-sparty.html>>.
- 32) Sport.cz. Policisté obvinili fotbalového fanouška za potyčku v Olomouci. *Sport.cz* [online]. Dostupné z WWW: <<http://fotbal.sport.cz/clanek/125319-policiste-obvinili-fotbaloveho-fanouska-za-potycku-v-olomouci.html>>.
- 33) SPURNÝ, J., *Psychologie násilí*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1996. 134 s. ISBN 80-8558-30-4
- 34) VOCHOCO VÁ, L. *Třetí poločas – fotbaloví chuligáni v ČR a násilí*. Rexter: odborný časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu. 2007, roč. 6, č. 2. Dostupné z WWW <<http://www.rexter.cz/treti-polocas---fotbalovi-chuligani-v-cr-a-nasili/2007/11/01/>>.
- 35) WILLIAMS, J. 2001. *Football and Football Hooliganism. Fact Sheet 1*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research, 2001. Dostupné z WWW <<http://www.le.ac.uk/sociology/css/resources/factsheets/fs1.pdf>>.

Ostatní zdroje:

Baník Ostrava [online]. 2011. Dostupné z WWW: <fcb.cz>.

Deník sport [online]. 2011. Dostupné z WWW: <isport.cz>.

Eurofotbal [online]. 2011. Dostupné z WWW: <eurofotbal.cz>.

Fotbalová asociace České republiky [online]. 2011 Dostupné z WWW <fotbal.cz>.

Hooligans [online]. 2010. Dostupné z WWW <hooligans.cz>.

Chachaři [online]. 2011. Dostupné z WWW: <chachari.cz>.

IDNES [online]. 2011. Dostupné z WWW: <idnes.cz>.

Red white supporters [online]. 2011. Dostupné z WWW: <rws2001.com>.

Slavia Praha [online]. 2011. Dostupné z WWW: <slavia.cz>.

Slavia Ultras [online]. 2011. Dostupné z WWW: <slaviaultras.cz>.

Slávistické noviny [online]. 2011. Dostupné z WWW: <slavistickenoviny.cz>.

Sparta Praha [online]. 2011. Dostupné z WWW: <sparta.cz>.

Sparta forever [online]. 2011. Dostupné z WWW: <spartaforever.cz>.

Ultras sparta [online]. 2011. Dostupné z WWW: <ultrassparta.cz>.

9. Přílohy

Rozhovor č. 1

1 – Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

Jsem Petr a je mi 20 let.

2 – Jaké je tvé nejvyšší dosažené vzdělání?

Dokončuji střední školu, čeká mě maturita.

3 – Máš nějaké zaměstnání?

Jsem student, peníze dostávám od rodičů. Příležitostně chodím na brigádu.

4 – Jak trávíš svůj volný čas?

Asi nejvíce s kamarády, rád chodím na fotbal, zajímám se o auta.

5 – Proč navštěvuješ fotbalová utkání?

Potkávám tu kamarády, baví mě atmosféra.

6 – Jak často chodíš na fotbal?

Snažím se co nejčastěji, jak jen můžu. Ale zhruba tak třikrát, čtyřikrát za měsíc.

7 – Piješ před nebo během utkání alkohol?

Ano, více si to potom užívám.

8 – Za jakého fanouška se považuješ?

Chodím vždy do kotle.

9 – Jaký je tvůj oblíbený tým?

Jednoznačně Slavia Praha

10 – Měl jsi někdy problémy se zákonem?

Ne.

Rozhovor č. 2

1 – Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

Ahoj, jmenuju se Michal a je mi 27.

2 – Jaké je tvé nejvyšší dosažené vzdělání?

Pokračuju ve studiu na vysoké škole, dosáhl jsem bakaláře.

3 – Máš nějaké zaměstnání?

Pracuji pod mladou frontou a prodávám reklamy do časopisu.

4 – Jak trávíš svůj volný čas?

Hraju basket, celkově mě baví sport. Zbytek volného času kamarádi a přítelkyně.

5 – Proč navštěvuješ fotbalová utkání?

Fandím svému klubu a rád dýchám tu atmosféru na tribunách.

6 – Jak často chodíš na fotbal?

Tak jednou dvakrát za měsíc.

7 – Piješ před nebo během utkání alkohol?

Ano, před i během.

8 – Za jakého fanouška se považuješ?

Nejsem typický ultras, většinou sedávám na hlavní tribuně.

9 – Jaký je tvůj oblíbený tým?

Sparta Praha

10 – Měl jsi někdy problémy se zákonem?

Ano, měl, ale nesouvisely s fotbalem, takže bych se k nim nevyjadřoval.

Rozhovor č. 3

1 – Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

Lád'a, 29.

2 – Jaké je tvé nejvyšší dosažené vzdělání?

Dodělal jsem střední s maturitou.

3 – Máš nějaké zaměstnání?

Dělám jako skladník.

4 – Jak trávíš svůj volný čas?

Drogy, sex a rocknroll. Taky si rád zajdu do kina a samozřejmě na fotbal.

5 – Proč navštěvuješ fotbalová utkání?

Mám tu většinu kamarádů, je to pro mě způsob uvolnění.

6 – Jak často chodíš na fotbal?

Snažím se na každý domácí zápas, občas nějaký ten výjezd.

7 – Piješ před nebo během utkání alkohol?

Jasně.

8 – Za jakého fanouška se považuješ?

Za toho, který miluje svůj klub.

9 – Jaký je tvůj oblíbený tým?

Bohemka (FC Bohemians 1905, pozn. autora)

10 – Měl jsi někdy problémy se zákonem?

Asi před dvěma roky jsem hodil na hřiště dýmovníci, dostal jsem 10 měsíců podmínku.

Rozhovor č. 4

1 – Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

Jmenuju se Honza a bude mi 33.

2 – Jaké je tvé nejvyšší dosažené vzdělání?

Dokončil jsem vysokou školu.

3 – Máš nějaké zaměstnání?

Pracuji s jako počítačový technik

4 – Jak trávíš svůj volný čas?

Nejvíce asi z rodinou a doděláváním práce.

5 – Proč navštěvuješ fotbalová utkání?

Je to místo, kde mě nikdo neruší, odreagování od práce a rodiny.

6 – Jak často chodíš na fotbal?

Ted' už méně často, tak pětkrát za sezónu, spíš když hraje někdo zajímavý.

7 – Piješ před nebo během utkání alkohol?

Dám si jedno, dvě piva.

8 – Za jakého fanouška se považuješ?

Spíše se koukám na zápas, než abych fandil, pokud myslíš tohle.

9 – Jaký je tvůj oblíbený tým?

Nemám oblíbený tým, ale přeju Slavii.

10 – Měl jsi někdy problémy se zákonem?

Ne.

Rozhovor č. 5

1 – Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

Jsem Franišek a je mi 56.

2 – Jaké je tvé nejvyšší dosažené vzdělání?

Dodělal jsem střední školu

3 – Máš nějaké zaměstnání?

Jsem v invalidním důchodu.

4 – Jak trávíš svůj volný čas?

Doma, starám se o zvířata a mám zahrádku.

5 – Proč navštěvuješ fotbalová utkání?

Rád zde vzpomínám na staré časy, i když dnes je ten fotbal trochu něco jiného.

6 – Jak často chodíš na fotbal?

Když se domluví s přáteli. Několikrát za rok.

7 – Piješ před nebo během utkání alkohol?

Jo, pivo si dám vždycky.

8 – Za jakého fanouška se považuješ?

Občas zatleskám i zanádvám, ale nejsem jako ti mladí, kteří pořád zpívají a křičí.

9 – Jaký je tvůj oblíbený tým?

Dukla Praha.

10 – Měl jsi někdy problémy se zákonem?

Ne.

Obrázek č. 1 Logo FC Baník Ostrava

Obrázek č. 2 Logo AC Sparta Praha

Obrázek č. 3 Znak SK Slavia Praha

Obrázek č. 4 Tragédie Inbros 1902

Obrázek č. 5 Požár Bradford

Obrázek č. 6 Choreografie SKS

